

114
20.12.23

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

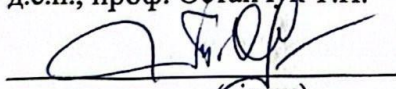
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

Дем'янчук Андрій Миколайович
(студент групи ЗПВ-22-1М)

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»
галузі знань 07«Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту
протокол № 8
від 23.11.2023
зав. кафедри менеджменту, бізнесу
та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

(підпис)

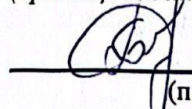
Керівник роботи:

к.е.н., доц. Ткачук Г. Ю.
(наукове звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Рецензент

к.е.н., доц. Бірюченко С.Ю.
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1 Поняття «капітал» в літературних джерелах.....	6
1.2 Система управління капіталом підприємства	14
1.3 Методичні засади оцінки ефективності управління капіталом підприємства.....	22
1.4 Нормативно-правове та інформаційне забезпечення управління капіталом підприємства	26
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «ЖИТОМИРСЬКІ ЛАСОЦІ»	37
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	37
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану АТ «Житомирські ласоці»	42
2.3. Оцінка системи управління капіталом підприємства.....	49
Висновки до розділу 2	54
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «ЖИТОМИРСЬКІ ЛАСОЦІ»	56
3.1. Удосконалення системи формування капіталу підприємства.....	56
3.2. Резерви підвищення ефективності управління капіталом АТ «Житомирські ласоці»	61
3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів	67
Варіанти формування активів підприємства	71
Висновки до розділу 3	72
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Капітал – одна з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка з'ясовує протягом багатьох століть. Термін «капітал» походить від латинського «capitalis», що означає «основний, головний». У найперших роботах економістів капітал розглядався як основне багатство, основне майно. За мірою розвитку економічної думки це первісне абстрактне та узагальнене поняття капіталу наповнювалось конкретним змістом, що відповідав панівній парадигмі економічного аналізу розвитку суспільства.

Структура капіталу підприємства – це співвідношення власного капіталу і позикових коштів, які використовує підприємство в процесі своєї господарської діяльності. У сучасній економіці ефективність придбання ресурсів, якість їх використання, фінансові результати та рівень платоспроможності підприємства залежать від структури фінансового капіталу підприємства. Галузева специфіка підприємства визначає напрями залучення та вектори використання фінансового капіталу, а ефективність побудови бізнес-процесів формує загальну ефективність функції структури фінансового капіталу підприємства в управлінні фінансами.

Теоретична складова актуальності вивчення підходів до управління капіталом підприємства та його оптимізації визначається необхідністю пошуку науково-методичних теоретичних засад, прийомів і методів, які дозволять оптимізувати фінансовий менеджмент підприємства, процес управління фінансовими ресурсами підприємства.

На даний час в Україні ринок залучення фінансового капіталу для компаній є недостатньо розвиненим, що підтверджує актуальність дослідження системи управління фінансовим капіталом компанії в умовах відсутності джерел фінансування.

Теоретичні аспекти управління капіталом досліджували ряд зарубіжних і вітчизняних вчених, зокрема: Франсуа Кене, Адам Сміт, Давід Рікардо, Джеймс Мілль, Бланк І. О., Пол А. Самуельсон, Чернишевський М. Г. та ін[15].

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є обґрунтування напрямів удосконалення системи управління капіталом на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети необхідне рішення наступних **завдань**:

- розглянути теоретичні основи аналізу системи управління капіталом підприємства;
- провести оцінку системи управління капіталом підприємства на прикладі АТ «Житомирські ласощі»;
- охарактеризувати методи управління капіталом АТ «Житомирські ласощі»;
- за допомогою економічних показників оцінити якість управління капіталом підприємства;
- визначити шляхи удосконалення управління капіталом та їх значення для підвищення ефективності роботи підприємства.

Об'єктом дослідження представлено процес управління капіталом підприємства, **предметом** якого є теоретико-методичні засади та практичні аспекти удосконалення управління капіталом підприємства АТ «Житомирські ласощі».

Методи дослідження збір, узагальнення та систематизація інформації, аналіз, формальне представлення, абстрагування, синтез, системність, логічність для обґрунтування теоретичних і практичних пропозицій щодо удосконалення управління капіталом; формування груп, таблиць, схем – для наочного представлення теоретичних і результати практичних досліджень, економіко-математичні прогнози та наукові узагальнення для аналізу запропонованих заходів щодо систем управління персоналом.

Інформаційною базою у дослідженні представлено наукові, навчально-методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних учених, чинне

законодавство України, дані фінансової та управлінської звітності АТ «Житомирські ласощі».

За результатами дослідження опубліковано: Дем'янчук А.М. Удосконалення управління капіталом підприємства. Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези виступів III Міжнар. наук.-практ. конф., 9-10 листопада 2023 року. Житомир: «Житомирська політехніка», 2023. С. 51.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі в III міжнародній науковій конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу».

Структура та обсяг магістерської кваліфікаційної роботи.

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 85 сторінці друкованого тексту. Робота містить 10 таблиць та 9 рисунків. Список використаних джерел налічує 76 найменувань. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття «капітал» в літературних джерелах

Структура капіталу, що використовується підприємством, визначає багато аспектів не тільки фінансової, але й операційної та інвестиційної його діяльності, активно впливає на кінцеві результати його діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів та власного капіталу, визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності та у результаті, формує співвідношення дохідності та ризику в процесі розвитку підприємства.

Більшість економістів пов'язують процес формування прибутку з капіталом. Капітал пов'язують з процесом утворення і отримання прибутку. Механізм його утворення складний. Елементи вчення про капітал заклав Аристотель, саме він вводить поняття «хремастика». Оскільки в античному світі важливу роль відіграв торговельний та грошовий капітал, то за Аристотелем, хремастика означає нагромадження багатства в грошовій формі. У подальшому це поняття було предметом дослідження меркантилістів, фізіократів, класиків. Проте першим системне дослідження капіталу і додаткової вартості здійснив К.Маркс, який розкрив основу капіталу на основі вчення про додану вартість [31].

Проблема вивчення економічного змісту категорії «капітал» ускладнюється концептуально різними трактуваннями її марксистською політекономією, з одного боку, та представниками західної політекономії (нині економікс), з іншого [31, 355с].

Термін «капітал» (англ., фр. capital, лат. capitalis — головний) вживають у різних аспектах: «майно» і «володіння», «само зростаюча вартість» і «само

зростаючі гроші» або взагалі нагромаджена праця в різних уречевлених формах [15, 223с.]

До цього часу серед науковців не має єдиного визначення поняття капітал. Кожен науковець трактує це визначення в залежності від тієї проблеми яку він досліджує

Стисліше еволюцію визначення поняття «капітал» та трактування його представниками різних економічних шкіл подано в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «капітал»

Автор	Визначення
Франсуа Кене [63]	Капітал — це засоби виробництва, які можна придбати за гроші. Складовими капіталу є щорічні витрати та витрати на кілька років
Адам Сміт [3]	Капітал — головна рушійна сила економічного прогресу. Це — запас продукції, що приносить прибуток, за допомогою якого працею створюються нові блага
Давід Рікардо [11]	Капітал — це праця, витрачена на знаряддя, інструмент, будівлі, що беруть участь у виробництві. Це нагромаджена праця, все, що бере участь у виробництві
Джеймс Мілль [13]	Капітал — це джерело вартості, а прибуток — продукт функціонування капіталу
Бланк І. О. [6]	Капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, які залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності
Пол А. Самуельсон [32]	Капітал — це багатство, яке є результатом минулої праці, перебуває у приватній власності і дає прибуток. Якщо капітал не відповідає цим вимогам, то перестає забезпечувати стабільне зростання економіки
Чернишевський М.Г. [52]	Капітал — це продукт праці, який служить виробництву

Отже, капітал – це запас ресурсів які втілені в оборотні та необоротні активи підприємства. Функції капіталу створюють певний цикл який повторюється на

підприємстві, з кожним виробництвом продукції для подальшого отримання прибутку. Коректне управління капіталом є важливим аспектом на виробництві, тому що саме від доцільності використання залученого капіталу залежить, характеристика фінансового стану, рентабельність підприємства в довгостроковій перспективі, та його позиція на ринку конкурентів.

Варто пам'ятати, що в процесі фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання капітал здійснює кругообіг, послідовно змінюючи форми прояву: з грошової форми трансформується у виробничу, згодом – у товарну, а потім знову набуває грошової форми і т. д. При цьому обсяг капіталу, а також його структура не є сталими величинами: вони постійно знаходяться у динаміці. У певний момент часу капітал будь-якого функціонуючого промислового підприємства може мати всі вище перелічені прояви та форми [62].

Вивчаючи суть капіталу підприємства, треба виділити в першу чергу його характеристики:

1. Капітал підприємства поєднує в собі три провідні аспекти виробництва: природні, трудові та економічні. Саме ці складові забезпечують життєвий цикл підприємства, впливаючи на випуск і реалізації продукції, а також на фінальні фінансові показники компанії.

2. Капітал описує допоміжні фактори підприємства, які реалізуються на окремі цілі які призведуть до покращення діяльності, і в результаті реалізації, підприємство отримає прибуток. У цій якості капітал діє у формі позикового капіталу, що забезпечує отримання доходу від фінансово-інвестиційної сфери його діяльності.

3. Капітал виступає провідним джерело багатства для власників, які користуються благами після здійсненої діяльності. Розподіл капіталу відбувається двома шляхами: зібрана частина коштів, після реалізації продукції буде

спрямована до резервного фонду, після чого кошти будуть спрямовані на цільові призначення в майбутньому, що забезпечить розвиток підприємство в довгостроковій перспективі; інша частина коштів не є функціонуючим капіталом, а виступає у формі благ якими користуються власники.

4. Капітал компанії є важливим чинником який вказує на перспективи існування підприємства, а саме його вартість на ринку. Під час аналізу підприємства в першу чергу звертається увага на власний капітал, його доцільність залучення та спрямування. Для перегляду фінансового стану, також доцільно порівняти співвідношення як власного, так і позикового капіталу, для визначення вартості підприємства в майбутній перспективі.

5. Динаміка капіталу компанії є найважливішим індикатором рівня ефективності ринку збуту. Здатність капіталу швидко зростати характеризується ефективним розподілом прибутку компанії завдяки його здатності підтримувати фінансовий баланс за рахунок внутрішньої матеріальної бази. Однак зменшення власного капіталу як правило є результатом безприбуткової та нерентабельної діяльності підприємства.

Виходячи з сутності капіталу, можемо вказати, що основна роль фінансового менеджменту полягає в застосування ефективних чинників та норм, які можуть забезпечити постійний рух капіталу, який відіграє високу роль в економічному розвитку підприємства та відповідає інтересам держави, власників та інвесторів, а також визначити капітал головним призначенням в фінансовому управлінні підприємством [59].

Капітал підприємства формується за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел (рис. 1.1)

Рис. 1.1. Основні джерела формування капіталу підприємства [33]

При виборі джерел фінансування фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання доцільно враховувати переваги та недоліки власного та позикового капіталу (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Порівняльна характеристика використання власного та позикового капіталу підприємства [55]

Одним із ключових питань ефективного розвитку вітчизняних підприємств є наявність у них обсягу капіталу, який був би достатній для здійснення фінансування їх потреб. Основою фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності діяльності суб'єктів господарювання є сформована у них оптимальна структура капіталу.

З погляду на підприємство як на незалежний суб'єкт господарювання, капітал є абстрактною сумою фінансових коштів у грошовій формі, що надані їх власником або кредитором з метою інвестування, і характеризуються юридичним й часовим аспектами. Як сума фінансових зобов'язань підприємства перед власниками і кредиторами капітал відображається в пасиві балансу підприємства та формує фінансово-економічний сегмент діяльності. Еквівалентом капіталу виступає майно підприємства, що виступає як потенціал підприємства або конкретна форма використання капіталу [17].

За джерелами виникнення розрізняють власний і залучений капітал, які відрізняються правовим статусом. Власний капітал характеризує загальну вартість ресурсів підприємства, що належать йому на правах власності і використовуються ним для формування відповідної частини активів. Залучений капітал відображає кошти для фінансування розвитку підприємства, залучені на умовах повернення грошей, або іншого майна. Усі форми залученого капіталу, які використовуються підприємством, є його зобов'язаннями, що підлягають погашенню у передбачені терміни.

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, необхідно, у першу чергу, виділити такі його особливості:

1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва. В економічній теорії виділяють три основні фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність виробничих підприємств: капітал; землю та інші природні ресурси; трудові ресурси. У системі цих факторів виробництва капіталу належить

пріоритетна роль, оскільки він об'єднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс .

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства які приносять дохід. У цій своїй якості капітал може виступати від виробничого фактора — у формі позикового капіталу, що забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а в фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.

3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Він забезпечує необхідний рівень цього добробуту як у поточному, так і в перспективному періодах. Споживаючи в поточному періоді частина капіталу виходить із його складу, будучи направленою на задоволення поточних потреб його власників (тобто перестаючи виконувати функції капіталу). Накопичена частина покликана забезпечити задоволення потреб його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень їх майбутнього добробуту.

4. Капітал підприємства є головним вимірювачем його ринкової вартості. У цій якості виступає, перш за все, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Разом із тим, обсяг використаного підприємством капіталу характеризує і потенціал залучення ним позичених фінансових засобів, що забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значними факторами, це формує базу оцінки ринкової вартості підприємства.

5. Динаміка капіталу підприємства, є найважливішим барометром ефективності його господарської діяльності. Можливість власного капіталу самозростати високими темпами характеризує високий рівень формування та ефективності розподілу прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. У цей же час зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства[48].

Капітал підприємства характеризується не тільки своєю багатоаспектною сутністю, але й багатоманітністю образів, в яких він виступає. Під загальним

поняттям «капітал підприємства» розуміють різноманітні його види, які характеризуються в наш час декількома десятками термінів. Усе це потребує необхідної систематизації термінів, що використовуються. Така систематизація, здійснена за найбільш важливими класифікаційними ознаками, представлена на рис. 1.3

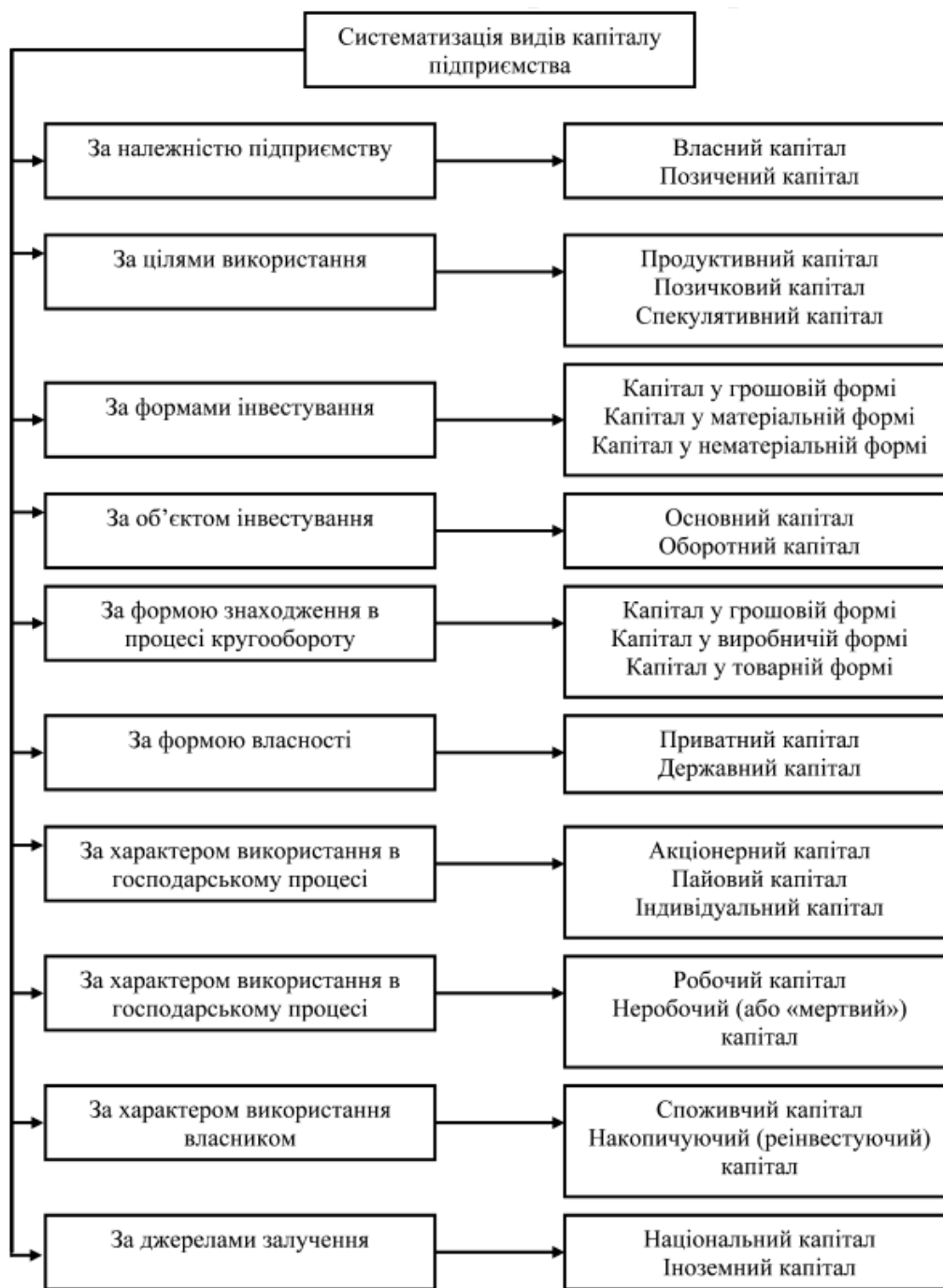

Рис. 1.3 Систематизація видів капіталу підприємства [3]

Накопичений капітал характеризує різні форми його приросту в процесі капіталізації прибутку, дивідендних виплат тощо [55].

За джерелами залучення розрізняють національний (вітчизняний) та іноземний капітали, інвестовані в підприємство.

1.2 Система управління капіталом підприємства

Умови розвитку трансформаційної економіки України створили об'єктивну необхідність розроблення та обґрунтування нових підходів та інструментарію управління структурою капіталу підприємства з метою її оптимізації.

Управління капіталом підприємства скероване на вирішення таких основних завдань:

1. Формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства.
2. Оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання.
3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику.
4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності.
5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку.
6. Забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників.
7. Забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства.
8. Оптимізація обігу капіталу.
9. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

На думку І.О. Бланка та Є.А. Піскотіна основними методологічними принципами системи управління капіталом підприємства, є: інтегрованість із загальною системою управління підприємством; комплексний характер формування управлінських рішень; динамізм управління; орієнтація на стратегічні цілі розвитку; варіантність вибору управлінських рішень та орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства [1]

Процес управління структурою капіталу ґрунтується на певному механізмі, який є системою основних елементів та функцій, що регулюють процес розроблення та реалізації управлінських рішень у цій галузі.

Ефективність діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Управління капіталом суб'єктів господарювання тісно пов'язане із прийняттям управлінських рішень, оскільки його величина та динаміка є важливими критеріями для встановлення їхньої оптимальності [3]. Капітал завжди є необхідним атрибутом діяльності – від моменту створення підприємства до його ліквідації або реорганізації. Своєю чергою, управління капіталом передбачає вплив на його обсяг і структуру, а також джерела формування з метою підвищення ефективності його використання.

Ефективно діюча система формування капіталу в межах підприємства дозволяє максимізувати його ринкову вартість, забезпечити фінансову стійкість й рентабельність та мінімізувати ризики фінансово-господарської діяльності в довгостроковому періоді. Оцінку функціонування системи стратегічного управління формуванням і використанням капіталу підприємства доцільно здійснювати на основі аналізу загальної стратегії підприємства в розрізі функцій менеджменту. В основі стратегії формування та використання капіталу підприємства покладено вибір ресурсного забезпечення функціонування підприємства, розробка системи організаційних, економічних та фінансових

орієнтирів його діяльності у сфері формування та використання фінансових ресурсів для досягнення перспективних цілей з урахуванням потенційних можливостей підприємства.

Напрями управління капіталом підприємства поділяються на :

- управління власним капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо формування власного капіталу за рахунок зовнішніх та внутрішніх джерел);
- управління залученим капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо збільшення капіталу підприємства за рахунок таких внутрішніх джерел, як додаткові внески учасників (засновників), випуск акцій тощо);
- управління позиковим капіталом (полягає у визначенні та реалізації політики щодо збільшення капіталу підприємства за рахунок таких зовнішніх джерел, як банківський кредит, товарний (некомерційний) кредит, емісія облігацій тощо).

До власних коштів формування капіталу належать наступні складові: зареєстрований капітал, тобто капітал підприємства, утворений від внесків засновників; амортизаційні відрахування; дохід, в аспекті прирощення вартості підприємства за рахунок продажу товарів та послуг та прибуток. До зовнішніх джерел формування капіталу належать: кредити як довгострокові, так і короткострокові, стійкі пасиви та кредиторська заборгованість [33].

Співвідношення власного і позиченого капіталу, який використовується підприємством у процесі своєї господарської діяльності формує структуру капіталу.

Рівень ефективності господарської діяльності підприємства визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу.

Основною метою формування капіталу підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізація його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання [67].

З урахуванням цієї мети процес формування капіталу під підприємства базується на основі таких принципів (рис. 1.4):

Рис.1.4 Принципи формування капіталу підприємства [9]

1. Урахування перспектив розвитку господарської діяльності підприємства, процес формування обсягу і структури капіталу підпорядкований завданням забезпечення його господарської діяльності не тільки на початковій стадії функціонування підприємства, але і на перспективу. Значення перспективності формування капіталу підприємства досягається шляхом включення всіх рахунків, пов'язаних з його формуванням, у бізнес-план проекту створення нового підприємства.

2. Забезпечення відповідності обсягу залученого капіталу до обсягу формуючих активів підприємства. Загальна потреба в капіталі підприємства базується на його потребі в оборотних і необоротних активах. Ця загальна потреба в капіталі, який необхідний для створення нового підприємства, включає дві групи витрат: передстартові витрати; стартовий капітал.

3. Забезпечення мінімізації витрат для формування капіталу із різноманітних джерел. Така мінімізація здійснюється у процесі управління вартістю капіталу.

4. Забезпечення високоефективного використання капіталу в процесі господарської діяльності. Реалізація цього принципу забезпечується шляхом максимізації показника рентабельності власного капіталу при припустимому рівні фінансового ризику.

5. Забезпечення оптимальності структури капіталу з позицій ефективного його функціонування. Умови формування високих кінцевих результатів діяльності підприємства значною мірою залежать від структури капіталу, що використовується.

Структура капіталу підприємства визначає багато аспектів не тільки фінансової, а й операційної та інвестиційної його діяльності, впливає на кінцеві результати цієї діяльності. Вона впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу (тобто на рівень економічної і фінансової рентабельності підприємства), визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості і платоспроможності (тобто рівень основних фінансових ризиків), а також формує співвідношення ступеня прибутковості і ризиків у процесі розвитку підприємства. Структура капіталу пов'язана з особливостями кожної з його складових частин, тобто власного і позикового [19].

Підприємство, що використовує тільки власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює 1, але обмежує темпи

свого розвитку і не використовує фінансових можливостей приросту прибутку на вкладений капітал. Підприємство, що використовує позичковий капітал, має вищий фінансовий потенціал для свого економічного розвитку і можливості приросту рентабельності власного капіталу. Водночас більшою мірою генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства[70].

Отже, формування капіталу постає чи не найважливішим завданням для підприємства, адже від оптимального співвідношення власних і позикових коштів буде великою мірою залежати їхня подальша ефективна діяльність, отримувані прибутки і фінансова стійкість.

З'ясування сутності та основних характеристик капіталу підприємства підкреслює важливість та складність управління ним, що покликане забезпечити ефективний розвиток підприємства, підвищити його конкурентоздатність та успішність. Управління капіталом – це система принципів та методів розроблення і реалізації управлінських рішень, які пов'язані з оптимальним його формуванням із різноманітних джерел та із забезпеченням його ефективного використання у різних видах господарської діяльності підприємства [47].

Управління капіталом підприємства є безперервним процесом, що потребує постійної уваги та комплексного підходу. Загалом у складі системи управління капіталом підприємства можна виділити дві функціональні підсистеми: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу (рис. 1.5). Зазначені підсистеми тісно взаємопов'язані та підпорядковані єдиній політиці управління капіталом господарюючого суб'єкта.

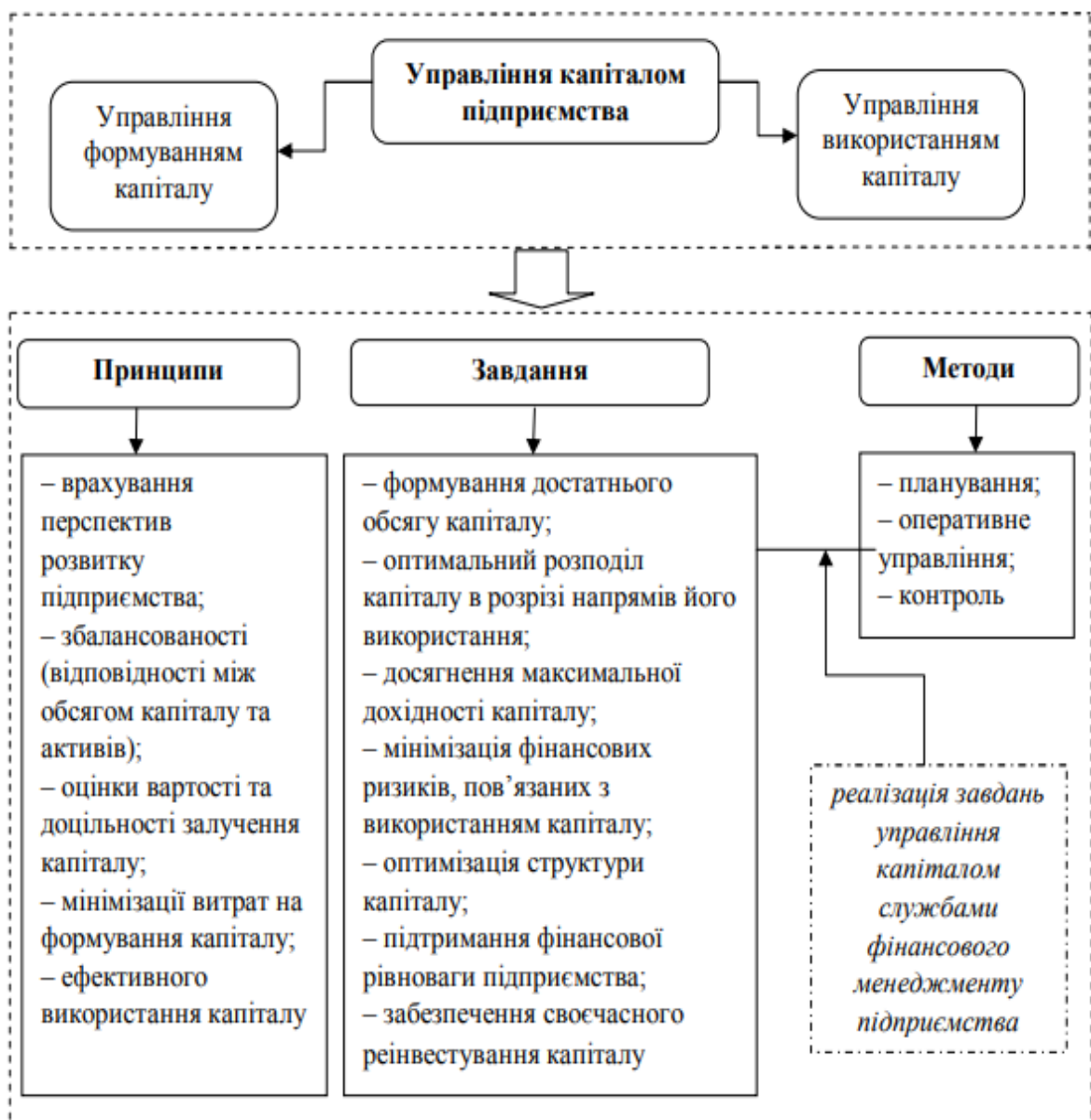

Рис. 1.5. Загальна схема управління капіталом підприємства [26]

Управління капіталом підприємства відбувається в рамках діючого правового поля із врахуванням певних загальних принципів та спрямоване на виконання службами фінансового менеджменту підприємства переліку стратегічних та тактичних завдань. Узагальнений перелік таких завдань подано на схемі. Безпосередній же список таких завдань формується для кожного підприємства індивідуально на певний період часу, виходячи з програми та

пріоритетів його розвитку, необхідності вирішення тих чи інших проблем. Часто у таких завданнях визначаються конкретні значення показників, яких потрібно досягти. Тобто, ефективність діяльності служб фінансового менеджменту підприємства щодо управління його капіталом можна оцінити, виходячи з рівня виконання ними поставлених керівництвом завдань [26].

В умовах ринкової економіки в Україні процеси, що пов'язані з вдосконаленням системи управління капіталом підприємства, зокрема його формування та використання, набувають особливого значення, оскільки створення та розвиток необхідної фінансової ресурсної бази є важливою умовою сталого економічного зростання.

Капітал є багатогранною, динамічною та неоднорідною структурою. Зважаючи на надважливе його значення для функціонування кожного підприємства, необхідно налагодити ефективну систему управління капіталом, яка повинна базуватись на відповідних принципах. Управління капіталом має бути систематичним, комплексним та обґрунтованим. У певний період часу підприємству слід формулювати чіткий перелік завдань управління капіталом, реалізацію яких покладено на служби фінансового менеджменту [29].

Управління капіталом передбачає вплив на його обсяги та структуру, визначення джерел формування капіталу, що загалом націлено на підвищення ефективності його використання. Для успішної реалізації стратегії управління капіталом підприємству необхідно забезпечити відповідний механізм управління ним, чітко визначити цілі та здійснювати контроль за їх досягненням, що допоможе оптимізувати структуру капіталу та забезпечить зростання капіталовіддачі.

1.3 Методичні засади оцінки ефективності управління капіталом підприємства

Капітал підприємства за джерелами формування відображається в пасивах балансу. Активи підприємства показують капітал у його речовій (матеріальній або нематеріальній) формі. З одного боку, активи підприємства використовуються у фінансово-господарській діяльності підприємства і в разі успішної діяльності його сприяють нарощенню капіталу підприємства в результаті капіталізації прибутку. З другого боку, деякі категорії активів досить швидко втрачають свою споживну вартість, викликаючи тим самим зменшення реальної величини капіталу підприємства [53].

Найменш схильними до втрати своєї вартості є найліквідніші активи підприємства – грошові кошти та їх еквіваленти. Найбільш ризиковими з погляду втрати своєї вартості в результаті морального зносу є нематеріальні активи. Яскравим прикладом активів, які швидко втрачають свою первісну вартість, є комп'ютери та програмне забезпечення до них. Балансова вартість цих активів може значно перевищувати їх ринкову вартість, що, в свою чергу, призводить до прихованих втрат капіталу підприємства [65].

Перший варіант який доцільно застосовувати при аналізі показників ефективності формування капіталу, це розрахунок ряду показників фінансової стійкості, а саме групу показників структури капіталу підприємства.

Підприємство, яке є прибутковим і фінансово стійким, має перспективи стабільного економічного зростання. Підприємство, яке є прибутковим, але не є фінансово стійким, найбільш імовірно в майбутньому матиме фінансові проблеми, зумовлені нестачею коштів для здійснення поточних витрат, затримками в розрахунках із постачальниками-кредиторами та акціонерами, труднощами при

погашенні банківських позик та емітованих підприємством боргових зобов'язань [39].

Забезпечення фінансової стійкості є одним із найважливіших напрямів в управлінні фінансами підприємства, нехтування яким призводить до значних фінансових втрат. Фінансова стійкість характеризується такою структурою фінансових ресурсів та їх розміщенням в активах підприємства, таким рівнем чистих грошових надходжень, які забезпечують стабільне функціонування підприємства в умовах стабільного ринку [37,с.151].

1. Коефіцієнт автономії:

$$K_{\text{авт}} = \frac{ВК}{ВБ} \quad (1.1)$$

де, ВК – власний капітал;

ВБ – валюта балансу.

Цей коефіцієнт характеризує частку власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення коефіцієнта автоматизації, тим підприємство фінансово стійке і незалежне від зовнішніх кредиторів та інвесторів.

2. Коефіцієнт фінансової залежності:

$$K_{\text{зал}} = \frac{ВБ}{ВК} \quad (1.2)$$

де, ВБ – валюта балансу;

ВК – власний капітал.

Коефіцієнт фінансової залежності або коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Даний коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до коефіцієнта 20 автономії. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і втрату фінансової незалежності.

3. Коефіцієнт фінансового ризику [37] :

$$K_{ф.р} = \frac{ПК}{ВК} \quad (1.3)$$

де, ПК – позиковий капітал;

ВК – власний капітал.

Даний показник показує скільки на кожну гривню власних засобів, вкладених в активи підприємства, приходиться позикових коштів. Чим більше значення показника, тим вищий ризик акціонерів, оскільки у разі невиконання зобов'язань зростає можливість банкрутства підприємства.

4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу [37]:

$$K_{ф.р} = \frac{ВОК}{ВК} \quad (1.4)$$

де, ВОК – власні оборотні кошти;

ВК – власний капітал.

Наведений показник показує наскільки мобільні власні джерела засобів з фінансової точки зору. Він може варіювати залежно від структури капіталу і галузевої належності підприємства. Бажано, щоб коефіцієнт маневреності дещо зростав, але доцільно допускати різке його збільшення, оскільки автоматично зменшуюся інші показники, наприклад, коефіцієнт автономії, що призводить до більшої залежності підприємства від кредиторів.

5. Коефіцієнт інвестування:

$$K_{інв} = \frac{ВК}{НА} \quad (1.5)$$

де, ВК – власний капітал;

НА – необоротні активи.

Значення цього коефіцієнта показує ступінь покриття власним капіталом основного капіталу (необоротних активів), що використовується в господарській

діяльності підприємства. Рекомендоване значення коефіцієнта не менше 1. Зростання цього показника є позитивним явищем, особливо якщо воно супроводжується зростанням як чисельника, так і знаменника.

6. Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними коштами:

$$K_{мз} = \frac{ВOK}{ЗВ} \quad (1.6)$$

де, ВOK – власний оборотний капітал;

ЗВ – запаси і витрати.

Коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними коштами показує, якою мірою запаси і витрати покриті власними коштами і не потребують залучення позикових. Даний коефіцієнт необхідно розглядати у взаємозв'язку із станом виробничих запасів. Якщо на підприємстві значні надлишкові запаси, то власні оборотні кошти не покривають їх повністю, тому коефіцієнт буде набагато менше одиниці. За умови нестачі запасів для проведення нормальної виробничого господарської діяльності підприємства коефіцієнт буде більше одиниці, але це не свідчить про стійкість фінансового стану.

7. Узагальнений коефіцієнт фінансової стійкості:

$$УК_{фс} = \frac{ВК + ДовЗоб}{А} \quad (1.7)$$

де, ВК – власний капітал;

ДовЗоб – довгострокові зобов'язання;

А – активи.

Даний коефіцієнт відображає ту частину активу балансу, яку покривають за рахунок найбільш стійких джерел. Норма коефіцієнта становить – 0,7%

Дані показники дозволяють проаналізувати забезпеченість підприємства капіталом, надати оцінку фінансовій стійкості підприємства, а також детальніше дослідити цільове спрямування коштів. Показники є важливими для інвесторів та

акціонерів компанії, тому що вказують на можливість вільного маневрування коштами [38].

При аналізі капіталу, доцільно застосувати метод порівняння динаміки власних та позикових джерел. Потрібно скористуватись балансом підприємства, між роками визначити різницю в сумах, дані які будуть отримані, вкажуть на зміни в структурі капіталу, що саме спричинило зміни, та яке співвідношення капіталу буде доцільним в застосуванні на даному підприємстві [78].

Отже, оцінка формування та використання капіталу здійснюється за допомогою порівняння динаміки власних та позикових коштів, для більш розгорнутого аналізу та показників фінансової стійкості, які вказуються на загальний фінансовий стан підприємства в довгостроковій перспективі. При визначенні вартості підприємства застосовуємо показники середньозваженої та граничної вартості підприємства.

1.4 Нормативно-правове та інформаційне забезпечення управління капіталом підприємства

Правова база підприємства - це сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають порядок створення підприємств, їхні правові та організаційні форми, порядок організації виробництва, забезпечення його необхідними ресурсами, збут, систему оподаткування, відносин між державою та підприємцями, суб'єктів підприємницької діяльності між собою, а також дають підприємцям певні правові гарантії на здійснення різних видів діяльності [55].

Законодавство у сфері підприємства повинно становити єдину систему як за взаємною узгодженістю норм, так і за цілісністю нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Установчі документи є правовою основою діяльності суб'єкта господарювання. Вимоги до змісту і форми установчих документів викладені в Господарському кодексі України. Установчими документами є рішення про утворення підприємства або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення). В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом [23].

Господарський кодекс України визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають в процесі організації здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання (операції з формування, зміни та використання власного капіталу, що виникають внаслідок господарської діяльності). А також встановлює умови і порядок випуску та придбання цінних паперів суб'єктами господарювання.

Цивільний кодекс України регулює взаємовідносини, що виникають під час діяльності суб'єктів (питання господарських зобов'язань та заборгованостей, що виникають в процесі управління), визначає поняття, види господарських товариств, а також склад їхнього майна [63].

Законом України "Про господарські товариства" (ст. 14) регламентується створення резервного капіталу, який не повинен бути меншим 25% статутного капіталу, а розмір щорічних відрахувань до нього має бути не менше 5% суми чистого прибутку.

Закон України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків».

Цей Закон визначає правові засади здійснення державного регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків та державного контролю за емісією (видачею) і обігом, укладенням та виконанням фінансових інструментів в Україні.

Стаття 1. Визначення термінів

Для цілей цього Закону наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

- державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків - здійснення державою в особі Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку комплексних заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринками капіталу, регулювання правил функціонування організованих товарних ринків і провадження клірингової діяльності щодо правочинів, вчинених на таких ринках, а також заходів щодо запобігання і протидії зловживанням і порушенням на ринках капіталу та організованих товарних ринках;

- похідні цінні папери - цінні папери, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом терміну, визначеного договором (контрактом), цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів;

- професійні учасники ринку цінних паперів - особи, які здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів;

- визначення кредитного рейтингу (рейтингування) - це діяльність з надання професійних послуг на ринку цінних паперів, спрямована на визначення кредитоспроможності об'єкта рейтингування, яка може бути проведена рейтинговим агентством;

- кредитний рейтинг - це умовний вираз кредитоспроможності об'єкта рейтингування в цілому та/або його окремого боргового зобов'язання за національною шкалою кредитних рейтингів;

- Національна рейтингова шкала (далі - Національна шкала) - шкала, яка поділена на визначені групи рівнів та рівні, кожен з яких характеризує здатність позичальника своєчасно та в повному обсязі виплачувати відсотки і основну суму за своїми борговими зобов'язаннями, а також його платоспроможність. Національна шкала використовується для оцінки кредитного ризику позичальника - органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання та окремих боргових інструментів - облігацій, іпотечних цінних паперів, позик;

- рейтингова оцінка емітента - характеризує рівень спроможності емітента цінних паперів своєчасно та в повному обсязі виплачувати відсотки і основну суму за борговими зобов'язаннями відносно боргових зобов'язань інших позичальників;

- рейтингова оцінка цінних паперів емітента - характеризує рівень спроможності позичальника (емітента) своєчасно та у повному обсязі обслуговувати зобов'язання за цінними паперами;

- система депозитарного обліку цінних паперів - сукупність записів про цінні папери (вид, номінальна вартість і кількість, характер зареєстрованих обмежень в обігу або реалізації прав за цінними паперами), їх емітентів, власників іменних цінних паперів, уповноважених ними осіб, управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо цінних паперів, що містять інформацію, яка дає можливість ідентифікувати названих осіб, а також іншу передбачену законодавством інформацію;

- система реєстру власників іменних цінних паперів (система реєстру) - сукупність даних, що забезпечує ідентифікацію зареєстрованих у цій системі власників, номінальних утримувачів та емітента, а також іменних цінних паперів, зареєстрованих на їх ім'я, облік усіх змін інформації щодо вищевказаних осіб та

цінних паперів, одержання та надання інформації цим особам і складання реєстру власників іменних цінних паперів [41].

Стаття 2. Мета державного регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків

Державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків здійснюється з метою:

- реалізації єдиної державної політики у сфері емісії (видачі) та обігу цінних паперів, укладення і виконання деривативних контрактів, вчинення правочинів щодо інших фінансових інструментів, а також організації діяльності професійних учасників організованих товарних ринків;
- створення умов для ефективної мобілізації та розміщення учасниками ринків капіталу фінансових ресурсів з урахуванням інтересів суспільства;
- забезпечення прозорості функціонування ринків капіталу, їх учасників та організованих товарних ринків;
- забезпечення рівних можливостей для доступу осіб, що мають намір провадити професійну діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках, емітентів та інвесторів до ринків капіталу та організованих товарних ринків;
- гарантування прав власності на цінні папери;
- захисту прав учасників ринків капіталу (у тому числі споживачів фінансових послуг) щодо фінансових послуг, які надаються особами, які провадять професійну діяльність на ринку капіталу;
- інтеграції в європейський та світовий ринки капіталу;
- дотримання учасниками ринків капіталу та організованих товарних ринків вимог актів законодавства;
- запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках капіталу та організованих товарних ринках;

- контролю за прозорістю та відкритістю ринків капіталу та організованих товарних ринків [42].

Стаття 3. Форми державного регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків

Державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків здійснюється у випадках і в межах, встановлених законом, у таких формах:

- прийняття актів законодавства з питань діяльності учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків;
- провадження нагляду, здійснення регулювання та контролю щодо реалізації прав та виконання обов'язків учасниками ринків капіталу та організованих товарних ринків;
- регулювання емісії (видачі), обігу, викупу та погашення цінних паперів, укладення і виконання деривативних контрактів та вчинення і виконання правочинів щодо інших фінансових інструментів;
- видача ліцензій на провадження відповідного виду діяльності в межах професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, а також забезпечення контролю за такою діяльністю;
- заборона здійснення професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках у разі відсутності ліцензії на відповідну діяльність або зупинення такої діяльності на певний строк (до одного року) відповідно до законодавства, а також притягнення до відповідальності за порушення правил здійснення такої діяльності згідно із законом;
- реєстрація випусків цінних паперів, звітів про результати емісії цінних паперів та затвердження проспектів цінних паперів;
- контроль за дотриманням емітентами порядку реєстрації випуску цінних паперів, звіту про результати емісії цінних паперів та затвердження проспекту цінних паперів;

- створення системи захисту прав інвесторів у фінансові інструменти і контролю за дотриманням цих прав емітентами цінних паперів та особами, які провадять професійну діяльність на ринках капіталу;
- контроль за достовірністю та повнотою розкриття інформації емітентами та особами, які провадять професійну діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках;
- встановлення правил і стандартів здійснення операцій на ринках капіталу та організованих товарних ринках, а також провадження контролю за дотриманням таких правил і стандартів;
- пруденційний нагляд за професійними учасниками ринків капіталу та організованих товарних ринків у межах діяльності, яка провадиться такими учасниками на підставі виданої Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку ліцензії;
- реєстрація специфікацій деривативних контрактів, які укладаються на організованому ринку деривативних контрактів;
- контроль за діяльністю осіб, які провадять діяльність, пов'язану з ринками капіталу та організованими товарними ринками;
- проведення інших заходів відповідно до закону [35].

Принцип мовчазної згоди не застосовується при здійсненні державного регулювання ринку цінних паперів Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку лише у встановлених законом випадках.

Вимоги, що встановлюються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку до професійних учасників ринків капіталу, які є банками, повинні узгоджуватися з відповідними вимогами до банків, встановленими Національним банком України [61].

Стаття 4. Діяльність на ринках капіталу та організованих товарних ринках, що підлягає ліцензуванню

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку у встановленому нею порядку в межах відповідних видів професійної діяльності на ринках капіталу видає ліцензії на такі види діяльності:

- 1) субброкерська діяльність;
- 2) брокерська діяльність;
- 3) дилерська діяльність;
- 4) діяльність з управління портфелем фінансових інструментів;
- 5) інвестиційне консультування;
- 6) андеррайтинг;
- 7) діяльність з розміщення з наданням гарантії;
- 8) діяльність з розміщення без надання гарантії;
- 9) діяльність з організації торгівлі цінними паперами на регульованому фондовому ринку;
- 10) діяльність з організації укладення деривативних контрактів на регульованому ринку деривативних контрактів;
- 11) діяльність з організації торгівлі інструментами грошового ринку на регульованому грошовому ринку;
- 12) діяльність з організації торгівлі цінними паперами на фондовому багатосторонньому торговельному майданчику;
- 13) діяльність з організації укладення деривативних контрактів на багатосторонньому торговельному майданчику деривативних контрактів;
- 14) діяльність з організації торгівлі облігаціями на організованому торговельному майданчику облігацій;
- 15) діяльність з організації укладення деривативних контрактів на організованому торговельному майданчику деривативних контрактів;
- 16) діяльність з управління активами;
- 17) діяльність з управління іпотечним покриттям;
- 18) депозитарна діяльність депозитарної установи;

- 19) діяльність із зберігання активів інститутів спільного інвестування;
- 20) діяльність із зберігання активів пенсійних фондів;
- 21) клірингова діяльність з визначення зобов'язань;
- 22) клірингова діяльність центрального контрагента;
- 23) діяльність з управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю;
- 24) діяльність з надання послуг у накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- 25) діяльність з адміністрування недержавних пенсійних фондів.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку у встановленому нею порядку видає ліцензії на провадження професійної діяльності на організованих товарних ринках:

- 1) діяльності з організації торгівлі продукцією на товарних біржах;
- 2) діяльності з організації укладання деривативних контрактів на товарних біржах.

Ліцензування професійної діяльності здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку відповідно до законів України, що регулюють таку професійну діяльність, нормативно-правових актів, прийнятих згідно з цими законами [42].

У разі анулювання ліцензії на надання послуг у накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування недержавний пенсійний фонд - суб'єкт другого рівня системи пенсійного забезпечення може подати Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку не раніше ніж через три роки з дати анулювання такої ліцензії нову заяву про її видачу. Разом із заявою про видачу нової ліцензії на надання послуг має бути подано документи, що підтверджують усунення причин анулювання попередньої ліцензії.

Вимоги до форми подання документів (паперової або електронної) для отримання ліцензії встановлюються нормативно-правовими актами Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Висновки до розділу 1

Капітал – це запас ресурсів які втілені в оборотні та необоротні активи підприємства. Функції капіталу створюють певний цикл який повторюється на підприємстві, з кожним виробництвом продукції для подальшого отримання прибутку. Коректне управління капіталом є важливим аспектом на виробництві, тому що саме від доцільності використання залученого капіталу залежить, характеристика фінансового стану, рентабельність підприємства в довгостроковій перспективі, та його позиція на ринку конкурентів.

Управління капіталом передбачає вплив на його обсяги та структуру, визначення джерел формування капіталу, що загалом націлено на підвищення ефективності його використання. Для успішної реалізації стратегії управління капіталом підприємству необхідно забезпечити відповідний механізм управління ним, чітко визначити цілі та здійснювати контроль за їх досягненням, що допоможе оптимізувати структуру капіталу та забезпечить зростання капіталовіддачі.

Управління капіталом передбачає вплив на його обсяги та структуру, визначення джерел формування капіталу, що загалом націлено на підвищення ефективності його використання. Для успішної реалізації стратегії управління капіталом підприємству необхідно забезпечити відповідний механізм управління ним, чітко визначити цілі та здійснювати контроль за їх досягненням, що допоможе оптимізувати структуру капіталу та забезпечить зростання капіталовіддачі.

Оцінка формування та використання капіталу здійснюється за допомогою порівняння динаміки власних та позикових коштів, для більш розгорнутого аналізу та показників фінансової стійкості, які вказуються на загальний фінансовий стан підприємства в довгостроковій перспективі. При визначенні вартості підприємства застосовуємо показники середньозваженої та граничної вартості підприємства.

Установчі документи є правовою основою діяльності суб'єкта господарювання. Вимоги до змісту і форми установчих документів викладені в Господарському кодексі України. Установчими документами є рішення про утворення підприємства або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення). В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом.

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «ЖИТОМИРСЬКІ ЛАСОЦІ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Компанія «Житомирські ласощі» - один із лідерів українського кондитерського ринку.

Заснована 11 травня 1944 на місці старого млина, спершу на фабриці функціював тільки один пряниковий цех, в якому за зміну вироблялося 130 кг продукції, яка йшла на фронт. В 1945 році план на виготовлення склав вже 500 тонн продукції [43].

З 1999 року згідно Інвестиційного Контракту понад 87 % відсотків акцій підприємства поступово купує компанія «Cobisco Union, INC», одним із власників котрої був підприємець Юрій Лещінський. Внаслідок проведеної модернізації фабрика виходить на четверте місце у рейтингу виробників України. У 2006 році компанія «Cobisco Union, INC» продала свої акції компанії «Delta Capital SA» що станом на 2009 рік володіла 95,07 % акцій підприємства. В 2011 році замість ЗАТ «Житомирські ласощі» було зареєстровано правонаступника - товариство з додатковою відповідальністю «Житомирські ласощі». При цьому «Delta Capital SA» та інші акціонери ЗАТ «Житомирські ласощі» втратили свої акції та контроль над фабрикою.

У 7 виробничих цехах працює 28 ліній, де виробляють наступні групи кондитерських виробів: цукерки в коробках, шоколадні батончики, глазуровані і неглазуровані цукерки, шоколадні цукерки-снеки, шоколадно-вафельні цукерки, печиво, вафлі, фадж, зернові батончики, йогуртово-зернові десерти і продукція без цукру. Загальна виробнича потужність фабрики складає більше 80 тисяч тонн на рік.

Продукція випускається під 4 торговими марками: Житомирські ласощі, Doma, Optimix, Stevix.

У 2012 отримала сертифікат Халяль на частину свого асортименту.

Житомирська кондитерська фабрика виробляє широкий асортимент пісної, дієтичної продукції, а також продукції для дітей.

Продукція компанії експортується в 26 країн світу, зокрема до Німеччини, Ізраїлю, Молдови, США, Естонії, Латвії, Азербайджану та інші.

Підприємство є одним з найбільших роботодавців області та надає благодійну допомогу Національній дитячій спеціалізованій лікарні «ОХМАТДИТ» МОЗ України, Житомирському обласному центру охорони здоров'я матері і дитини, дитячим будинкам та будинкам для престарілих, спортивним організаціям з різних областей України, а також бере участь у всеукраїнських благодійних проектах [43].

Досвід та накопичені знання, надбані за багато років невтомної праці, допомагають компанії динамічно розвиватися, враховуючи сучасні тенденції, зберігаючи традиційні рецепти та незмінно високу якість продукції.

Підприємство Житомирські ласощі виробляє шоколадні, пралінові, помадні, вафельні та грильяжні цукерки, нугу, ірис, батончики, вафлі, різні види печива, а також, інші кондитерські вироби. Піклуючись про здоров'я споживачів, технологами фабрики розроблено асортимент дієтичних продуктів, в яких повністю, або частково, замінений цукор. Нашу продукцію ми виготовляємо на сучасному високотехнологічному обладнанні. Підприємством впроваджені сертифіковані інтегровані системи управління якістю і безпекою харчових продуктів, відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO 22000 і FSSC 22000, що дає можливість продажів солодошів під брендом «Житомирські ласощі» у

торгові мережі багатьох країн світу. Продукція підприємства має декларації відповідності за технічними регламентами Митного Союзу [43].

На сьогоднішній день, Житомирські ласощі - це великий колектив професіоналів кондитерської справи, які щодня працюють над смаком та якістю продукції.

АТ «Житомирські ласощі» збирає повну базу товарів, представлених на українському ринку, але далеко не весь асортимент продукції доступний у торгових залах ритейлерів. Їх сервіс - це можливість познайомити користувачів сайту з вашою продукцією. У пошуках цікавого товару наш сайт відвідують кінцеві споживачі, роздрібні мережі і дрібнооптові покупці. Вони вміють знаходити те, що потрібно користувачам

Основні постачальники АТ «Житомирські ласощі»:

- ІКО УКРАЇНА ЛТД
- ТОВ «АГРОПРОМИСЛОВА КОМПАНІЯ МАЇС»
- Мультимаркет Аврора
- РЦ ЕКО-МАРКЕТ
- ПП ЕВРОФУД МАРКЕТ
- ТОВ Експерт Маркет
- ТОВ "ЖУР-ПРИМ"
- ЧП Ласунка-Маркет

Види діяльності:

Основний:

46.36 Оптова торгівля цукром, шоколадом і кондитерськими виробами

Інші:

10.72 Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання

- 10.82 Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів
- 10.86 Виробництво дитячого харчування та дієтичних харчових продуктів
- 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
 - 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами
 - 47.24 Роздрібна торгівля хлібобулочними виробами, борошняними та цукровими кондитерськими виробами в спеціалізованих магазинах
- 35.30 Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря
- 25.73 Виробництво інструментів
- 28.94 Виробництво машин і устаткування для виготовлення текстильних, швейних, хутряних і шкіряних виробів
 - 28.96 Виробництво машин і устаткування для виготовлення пластмас і гуми
 - 28.99 Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення, н.в.і.у.
- 33.12 Ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення
 - 33.20 Установлення та монтаж машин і устаткування
- 46.11 Діяльність посередників у торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильною сировиною та напівфабрикатами
 - 46.18 Діяльність посередників, що спеціалізуються в торгівлі іншими товарами
- 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин
 - 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля

47.19 Інші види роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах

47.30 Роздрібна торгівля паливом

49.41 Вантажний автомобільний транспорт

49.42 Надання послуг перевезення речей (переїзду)

52.29 Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту

56.29 Постачання інших готових страв

68.10 Купівля та продаж власного нерухомого майна

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

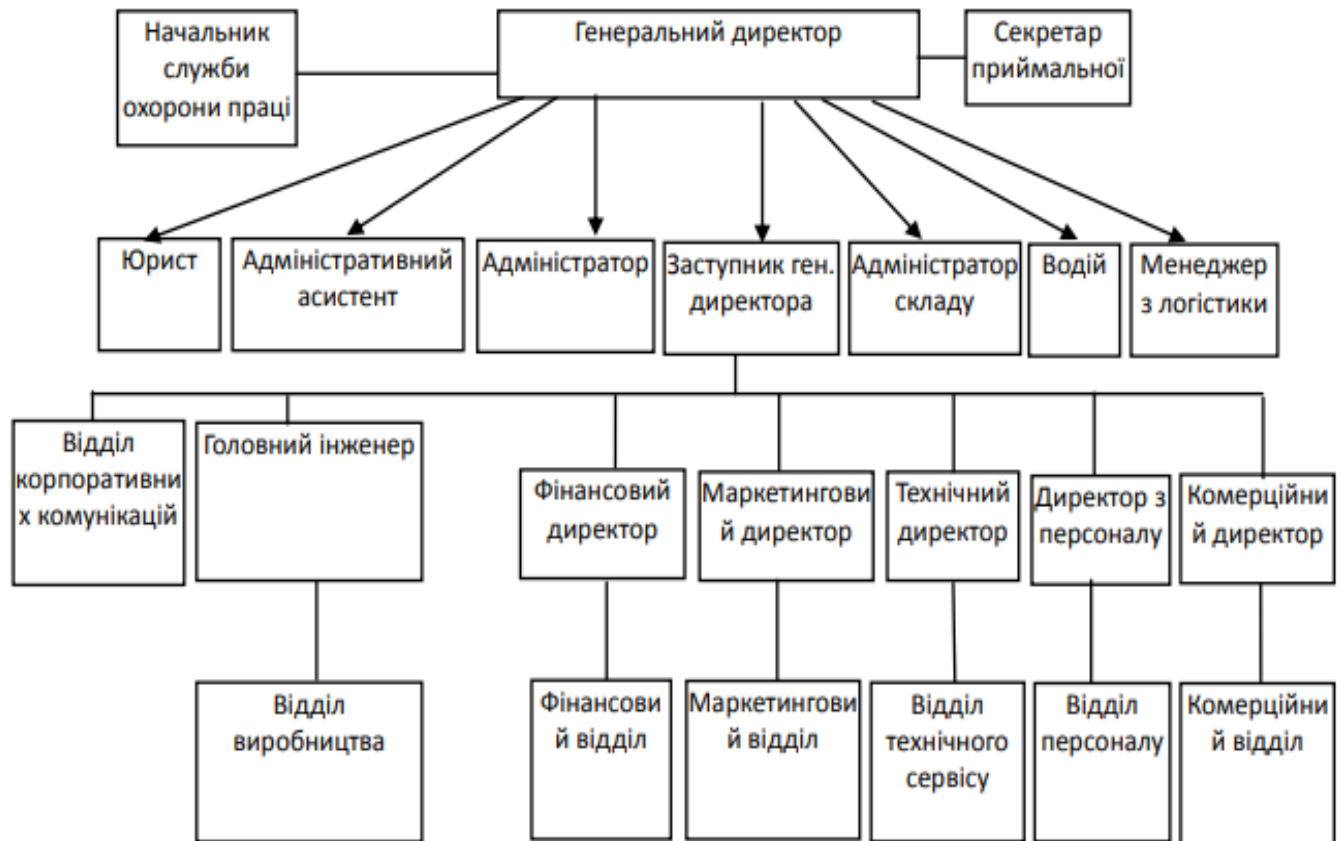

Рис. 2.1. Організаційна структура управління АТ «Житомирські ласощі» [43]

Організаційну структуру АТ «Житомирські ласощі» можна охарактеризувати як лінійно-функціональну. Принцип побудови такий, що всі структури підприємства підпорядковуються генеральному директору. Аналіз

організаційної структури дає змогу сказати, що ця структура цілком відповідає цілям і завданням АТ «Житомирські ласощі».

Спеціалісти усіх підрозділів підприємства діють у відповідності із положеннями про підрозділи та посадовими обов'язками. У звітному періоді змін в організаційній структурі АТ «Житомирські ласощі» не відбувалося.

Недоліками такої організаційної структури є: недостатня гнучкість при вирішенні нових завдань; ускладнена координація діяльності функціональних підрозділів з упровадженні нових програм; ускладнена реалізація внутрішньовиробничих конструкторських і технологічних новацій без залучення керівників вище ланки; надмірний розвиток вертикальної складової системи управління.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану АТ «Житомирські ласощі»

Фінансово-економічний стан підприємства характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями.

Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану підприємства за сучасних умов господарювання потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів [69].

Для оцінки фінансово-економічного стану підприємства використовувалась відповідна інформаційна база – балансова і фінансова звітність.

Для більш детального ознайомлення з виробничо-господарським процесом, що відбувається на підприємстві АТ «Житомирські ласощі» розглянемо основні показники його виробничого та фінансового стану.

Таблиця 2.1

Основні економічні показники господарської діяльності
АТ «Житомирські ласощі»

№ з/п	Показники	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р.	
		2020	2021	2022	+/-	%
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	269816	263023	406025	136209	50,5
2	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	271517	223664	350309	78792	29,02
3	Валовий прибуток (збиток), тис. грн.	-1701	39359	55716	57417	В 33,7
4	Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	12340	682	4893	-7447	-60,3
5	Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	169474	141557	128962	-40512	-23,9
6	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	125714	221458,5	364748	239034	190,14
7	Середньооблікова чисельність персоналу, осіб	776	792	784	8	1,03
8	Продуктивність праці, тис. грн./на 1 особу	347,70	332,10	517,88	170,18	48,94
9	Фондовіддача	1,82	1,95	3,27	1,45	79,67
10	Фондоозброєність, грн.	2,1	1,7	1,6	-0,5	-23,8

За представленими даними фінансової звітності останні три роки мала місце тенденція зростання доходів від реалізації товарів, робіт, послуг. В цілому, за три

роки чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився 50,5%. І у той ж час питома вага виробничої собівартості реалізованої продукції також збільшилась 29,02%. А валовий прибуток від реалізації зменшився в 33,7 р.б.

Щоб краще зрозуміти здатність керівництва досягати поставлених цілей, необхідно розглянути зміни фінансових результатів підприємства в динаміці та показників прибутковості.

Досягнення позитивної результативності діяльності підприємства відбувається за допомогою ефективного формування та використання майнового потенціалу. Середньорічна вартість основних засобів зменшилась на -23,9%, а середньорічна вартість оборотних активів збільшилась на 190,14%.

Фондовіддача збільшилась на 1,45 пункти, а фондоозброєність зменшилась на 0,5 тис. грн/особу.

В таблицях 2.2 та 2.3 проведемо горизонтальний аналіз активів та пасивів. Він дає змогу вивчити динаміку активів та пасивів у цілому й окремих їх видів у часі, визначити загальні тенденції їх зміни або тренду.

Сума оборотних коштів підприємства збільшилась приблизно на 171,1% (на 286473 тис. грн). Також сума грошових коштів збільшилась на 73,97 % (на 307 тис. грн).

Необоротні активи формуються за рахунок основних засобів і нематеріальних активів, що становлять менше від загальної суми активів підприємства. Про високу ліквідність майна АТ «Житомирські ласощі» свідчить значна частка ліквідних засобів у майні підприємства, особливо грошових коштів.

Таблиця 2.2

Горизонтальний аналіз активів АТ «Житомирські ласощі»
у 2020-2022 рр.

Показник	Роки						Абс. приріст, +,-	Відн. прирі ст, %	п.с.
	2020		2021		2022				
	тис. грн	питома вага, %	тис.грн	питома вага, %	тис.грн.	питома вага, %			
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	151541	47,52	138619	33,47	126438	21,79	-25103	- 16,6	-25,7
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	37095	11,6	32208	7,8	128332	22,11	91237	245,9	10,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	118673	37,2	228449	55,16	312700	53,88	194027	163,5	16,68
Інша поточна дебіторська заборгованість	3002	0,94	4008	0,9	1982	0,34	-1020	-33,9	-0,6
Гроші та їх еквіваленти	415	0,13	1648	0,39	722	0,12	307	73,97	-0,01
ОБОРОТНІ АКТИВИ	167395	52,48	275522	66,53	453868	78,21	286473	171,1	25,7
АКТИВИ	318936	100	414141	100	580306	100	261370	81,95	X

Оборотні активи значно зросли до 453868 тис.грн у 2022 році. Оборотні активи АТ «Житомирські ласощі» представлені головним чином дебіторською заборгованістю, частка якої зростає. Гроші та їх еквіваленти зросли в 2022 році порівняно з 2020 роком, на 73,97% що може бути пов'язано з покращенням фінансового стану підприємства.

Таблиця 2.3

Горизонтальний аналіз пасивів (джерел фінансування активів)

АТ «Житомирські ласощі» у 2020-2022 рр.

Показник	Роки						Абс. приріст , +,-	Відн. приріст , %	п.с.
	2020		2021		2022				
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питом а вага, %			
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	15071	4,72	17731	4,28	3009	0,51	-12062	-80,03	-4,2
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	159526	50,02	145412	35,1	122436	21,09	-37090	-23,25	-28,9
товари, роботи, послуги	100150	31,4	191320	46,19	330999	57,03	230849	230,50	25,63
розрахунками з бюджетом	12991	4,07	29634	7,15	40127	6,9	27136	208,88	2,84
розрахунками зі страхування	4536	1,42	6395	1,54	10157	1,75	5621	123,91	0,33
розрахунками з оплати праці	11538	3,62	12627	3,04	7501	1,29	-4037	-34,98	-2,32
КОРОТКОСТРО КОВІ ЗОВОВ'ЯЗАННЯ	159410	49,9	268729	64,8	457833	78,8	298423	187,2	28,9
БАЛАНС	318936	100	414141	100	580306	100	261370	81,95	X

Власний капітал зменшився на 23,25%. Частка власного капіталу в структурі джерел майна компанії становитиме 50,02% у 2020 році та 35,1% у 2021 році, у 2022 році власний капітал зменшив свою частку ніж минулі роки на 21,09%.

За звітний період нерозподілений прибуток також зменшився майже на 80,03%.

У таблиці 2.4 розглянемо динаміку показників фінансового стану підприємства

Таблиця 2.4

Динаміка показників оцінки фінансового стану підприємства

№ з/п	Показник	Роки			Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
		2020	2021	2022	
1	Загальний коефіцієнт покриття (платоспроможності)	0,52	0,66	0,78	0,26
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,001	0,99	0,97	-0,031
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,006	0,002	0
4	Частка оборотних активів в загальній сумі активів	46,48	32,56	21,37	-25,11
5	Коефіцієнт автономії	0,5	0,35	0,21	-0,29
7	Коефіцієнт фінансової залежності	1,9	2,8	4,7	2,8
8	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,05	0,046	-0,032	-0,082
9	Співвідношення власного капіталу і поточних зобов'язань	1,0007	0,54	0,26	-0,7407
10	Фінансовий лівередж	0,99	1	1	0,01

Загальний коефіцієнт покриття боргів, або коефіцієнт покриття, характеризує ступінь покриття короткострокових пасивів оборотними активами, і застосовується для оцінки здатності підприємства виконати свої короткострокові зобов'язання.

Коефіцієнт покриття, що дорівнює 2 (або 2:1), свідчить про можливість підприємства погасити поточні зобов'язання. Такий підхід пояснюється практикою, що склалася, згідно з якою при ліквідації активів їх продажна ціна на аукціоні становить приблизно половину їх ринкової вартості. Іншими словами, якщо вартість активів зменшиться вдвічі, виручки, що залишилася, буде достатньо

для погашення поточної заборгованості в тому випадку, якщо до ліквідації коефіцієнт дорівнював 2:1.

Коефіцієнт автономії — вказує, яку частину загальних інвестицій підприємство складає власний капітал. Він характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності. Оптимальне значення більше 0,5.

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим коефіцієнту платоспроможності. Динамічне зростання цього показника означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємств. Якщо значення близьке до 1 (або 100%), це означає, що власник надав підприємству достатньо коштів, і навпаки, якщо воно вище 1.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу. Цей коефіцієнт показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні кошти, а яка частина капіталізована. Значення цього показника може змінюватися залежно від структури капіталу і галузевої приналежності підприємства.

Коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів. Він визначається: залучений капітал / власний капітал. Цей коефіцієнт є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства.

Якщо значення цього показника 0,178, то це означає, що на кожну 1 грн. власних коштів припадає 17,8 коп. позичених. Зростання цього показника в динаміці свідчить про підсилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості, і навпаки.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу.

2.3. Оцінка системи управління капіталом підприємства

У сучасних економічних умовах ефективність управління фінансовими ресурсами пов'язана зі здатністю грошових коштів у найменший термін трансформуватися в будь-який інший вид ресурсів.

Деякі умови існування різних форм власності є визначальними факторами ефективності діяльності господарюючого суб'єкта: структура капіталу підприємства, механізм його формування, функціонування та відтворення. Рівень ефективності господарської діяльності підприємства багато в чому залежить від структури капіталу та її вартості, яку підприємство платить за залучення капіталу з різних джерел формування. У зв'язку з цим найважливішим завданням підприємств є визначення оптимальної структури капіталу підприємства та найбільш ефективно його використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом [29].

Структура капіталу – це сукупність фінансових коштів підприємства з різних джерел довгострокового фінансування, а якщо говорити точніше – співвідношення власних і позикових фінансових коштів, використовуваних у господарській діяльності. Структура впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу, визначає коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності і формує співвідношення прибутковості і ризику капіталу. У структурі капіталу відображається співвідношення позикового і власного капіталів, залучених для фінансування довгострокового розвитку компанії [2].

Структура капіталу АТ «Житомирські ласощі» наведена у табл. 2.5 за елементами пасиву балансу.

Таблиця 2.5

Структура капіталу АТ «Житомирські ласощі»

Пасив	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р.,	
				+/-	%
І. Власний капітал					
Додатковий капітал	144455	127681	116208	-28247	-19,5
Нерозподілений прибуток	15071	17731	3009	-12062	-80,03
Усього за розділом І	159526	145412	122436	-37090	-23,25
ІІІ. Поточні зобов’язання ізабезпечення					
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	100150	191320	330999	230849	230,5
розрахунками з бюджетом	12991	29634	40127	27136	208,8
розрахунками зі страхування	4536	6395	10157	5621	123,9
розрахунками з оплати праці	11538	12627	7501	-4037	-34,9
за одержаними авансами	1588	53	2484	896	56,42
Інші поточні зобов’язання	23479	23236	59203	35724	152,15
Усього за розділом ІІІ	159410	268729	457833	298423	187,2
Всього капіталу	318936	414141	580306	261370	81,9

З таблиці 2.16 бачимо, що протягом 2020-2022рр. відбувалися структурні зміни за більшістю статтями капіталу.

До основних джерел капіталу можна віднести: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; нерозподілений прибуток, зареєстрований капітал.

Відсутність у капіталі довгострокових зобов'язань (довгострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання, довгострокові забезпечення, цільове

фінансування) та окремих короткострокових зобов'язань (короткострокові кредити банків) вказує на низьку активність підприємства на фінансовому ринку.

Що стосується структурних змін у капіталі, то зазначимо, що його структура змінювалася за напрямом зменшення частки для таких складових: нерозподілений прибуток (-80,03%), додатковий капітал (-19,5%), розрахунки з оплати праці(-34,9%); за напрямом збільшення частки для таких складових: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (230,5%), за розрахунками з бюджетом (208,8%), розрахунками зі страхування (123,9%), за одержаними авансами (56,42%), інші поточні зобов'язання (152,15%).

В табл. 2.6 проаналізуємо динаміку та структуру доходів підприємства за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.6

Динаміка та структура доходів АТ «Житомирські ласощі»

Показники	Роки						Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	2020		2021		2022		+/-	%	п. с.
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%			
Чистий дохід	269816	74,19	263023	92,77	406025	93,55	136209	50,5	19,4
Інші операційні доходи	53220	14,63	3709	1,3	14458	3,33	-38762	-72,8	-11,3
Інші доходи	40316	11,08	16774	5,91	11480	2,64	-28836	-71,5	-8,44
Разом доходів	363652	100	283506	100	433985	100	70333	19,3	X

Проаналізувавши доходи компанії, дійшли висновку, що загальний дохід компанії складається з чистого доходу, інших операційних доходів та інших доходів. Найбільшу питому вагу в загальній сумі становить чистий дохід, який свідчить про те, що підприємство займається переважно господарською діяльністю, передбаченою статутом.

Сума доходу за 3 роки збільшився на 70333 тис. грн., або збільшився на

19,3 %, що свідчить про збільшення обсягів господарської діяльності підприємства.

Отже, стан організації обліку доходів від основної діяльності підприємства залежить від правильного і повного документального оформлення, а також своєчасного відображення в регістрах обліку доходів та результатів діяльності, вчасного отримання інформації про доходи, яка буде найбільш вірогідною.

Далі проаналізуємо динаміку показників структури капіталу (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз показників структури капіталу АТ «Житомирські ласощі»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р.,
				+/-
Коефіцієнт фінансової стійкості (Кфс)	0,5	0,35	0,21	-0,29
Коефіцієнт фінансової стабільності (Кфст)	1,0007	0,54	0,26	-0,7407
Коефіцієнт фінансової незалежності (Кавт)	0,5	0,35	0,21	-0,29
Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	1,9	2,8	4,7	2,8
Коефіцієнт фінансового ризику (Кфр)	0,99	1,84	3,7	2,71
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (Кдзк)	0,00	0,00	0,00	0

Показником, який характеризує інтенсивність використання капіталу є оборотність як сукупного капіталу, так і його складових частин. Швидкість оборотності капіталу характеризують наступні показники:

1. Оборотність капіталу у днях (тривалість обороту капіталу). Її розраховують: відношенням середнього розміру капіталу до одноденної чистої виручки від реалізації; або діленням добутку середнього розміру

капіталу та кількості днів у аналізованому періоді на загальний розмір чистої виручки підприємства; або діленням кількості днів у аналізованому періоді на оборотність капіталу у разях.

2. Оборотність капіталу у разях (коефіцієнт оборотності капіталу) обчислюють: діленням чистої виручки від реалізації на середній розмір капіталу підприємства; або діленням кількості днів у аналізованому періоді на оборотність капіталу у днях. [39, с. 223].

Розрахунок показників оборотності капіталу підприємства подано у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Показники оборотності капіталу АТ «Житомирські ласощі»

Показник	2020р.	2021р.	2022р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р.,	
				+/-	%
1. Середній розмір капіталу, тис. грн, у т. ч.	298163	366538,5	496792,5	198629,5	66,6
1.1. Власного капіталу	173527	152469	125675	-47852	-27,5
1.2. Позикового капіталу	124636	214069,5	371099	246463	197,7
2. Виручка від реалізації, тис. грн	269816	263023	249536	-20280	-7,5
3. Оборотність капіталу, дні, у т. ч.:	405	486	730	325	80,2
3.1. Власного капіталу	243	214	192	-51	-20,9
3.2. Позикового капіталу	168	299	608	440	261,9
4. Число оборотів капіталу, раз., у т. ч.:	0,9	0,75	0,5	-0,4	-44,4
4.1. Власного капіталу	1,5	1,7	1,9	0,4	26,6
4.2. Позикового капіталу	2,16	1,22	0,6	-1,56	-72,2

Кожен з показників розраховує кількість оборотів суми показника в загальній сумі доходу підприємства. Чим більший коефіцієнт тим краще для виробництва – більший випуск продукції.

Дані таблиці 2.8 свідчать про те, що тривалість обороту капіталу

збільшилася на 325 днів, а коефіцієнт оборотності відповідно зменшився на 0,4.

Також зменшився власний капітал та зменшився термін його обороту на 51 день і підприємство почало ефективніше працювати на 6,6%.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск чи реалізація високоякісної продукції.

Висновки до розділу 2

Компанія «Житомирські ласощі» - один із лідерів українського кондитерського ринку.

Заснована 11 травня 1944 на місці старого млина, спершу на фабриці функціював тільки один пряниковий цех, в якому за зміну вироблялося 130 кг продукції, яка йшла на фронт. В 1945 році план на виготовлення склав вже 500 тонн продукції [33].

Підприємство є одним з найбільших роботодавців області та надає благодійну допомогу Національній дитячій спеціалізованій лікарні «ОХМАТДИТ» МОЗ України, Житомирському обласному центру охорони здоров'я матері і дитини, дитячим будинкам та будинкам для престарілих, спортивним організаціям з різних областей України, а також бере участь у всеукраїнських благодійних проектах.

За представленими даними фінансової звітності останні три роки мала місце тенденція зростання доходів від реалізації товарів, робіт, послуг. В цілому, за три роки чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився

50,5%. І у той ж час питома вага виробничої собівартості реалізованої продукції також збільшилась 29,02%. А валовий прибуток від реалізації зменшився в 33,7 р.б.

Щоб краще зрозуміти здатність керівництва досягати поставлених цілей, необхідно розглянути зміни фінансових результатів підприємства в динаміці та показників прибутковості.

Досягнення позитивної результативності діяльності підприємства відбувається за допомогою ефективного формування та використання майнового потенціалу. Середньорічна вартість основних засобів зменшилась на -23,9%, а середньорічна вартість оборотних активів збільшилась на 190,14%.

Фондовіддача збільшилась на 1,45 пункти, а фондоозброєність зменшилась на 0,5 тис. грн/особу.

Структура капіталу – це сукупність фінансових коштів підприємства з різних джерел довгострокового фінансування, а якщо говорити точніше – співвідношення власних і позикових фінансових коштів, використовуваних у господарській діяльності. Структура впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу, визначає коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності і формує співвідношення прибутковості і ризику капіталу. У структурі капіталу відображається співвідношення позикового і власного капіталів, залучених для фінансування довгострокового розвитку компанії.

Що стосується структурних змін у капіталі, то зазначимо, що його структура змінювалася за напрямом зменшення частки для таких складових: нерозподілений прибуток (-80,03%), додатковий капітал (-19,5%), розрахунки з оплати праці(-34,9%); за напрямом збільшення частки для таких складових: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (230,5%), за розрахунками з бюджетом (208,8%), розрахунками зі страхування (123,9%), за одержаними авансами (56,42%), інші поточні зобов'язання (152,15%).

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ АТ «ЖИТОМИРСЬКІ ЛАСОЦІ»

3.1. Удосконалення системи формування капіталу підприємства

Дуже важливим моментом діяльності будь-якого підприємства є впровадження ефективної системи управління капіталом.

Управління капіталом підприємства скероване на вирішення таких основних завдань [4, с. 328]:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності;
- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;
- оптимізація обороту капіталу;
- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу. Завдання впроваджуються у відповідності з принципами управління капіталом:
- оптимальне розміщення капіталу підприємства на стадіях кругообороту;
- планування обсягу та структури капіталу;
- наявність системи джерел формування капіталу;

- контроль за станом і використанням капіталу підприємства.

Важливим напрямом удосконалення функціонування оборотного капіталу та підвищення ефективності управління ним в умовах трансформації економіки України є комплекс заходів, пов'язаних з підвищенням рівня технологічності нормування і планування оборотного капіталу. У даному напрямку нами запропоновано механізм управління оборотним капіталом підприємства на базі концепції just-in-time, яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування підприємства в цілому. Механізм містить елементи активів та організаційну, процесну, інформаційну та функціональну підсистеми, кожна з них відповідає певній стадії виробничого циклу та доповнює іншу. Для підвищення ефективності функціонування сформованого механізму управління оборотним капіталом підприємства на базі концепції just-in-time необхідно враховувати вплив на неї елементів організаційної складової. Забезпечення ефективності всіх сфер діяльності підприємства пов'язане з оборотними активами, продуктивністю їх використання та обсягом, який прямо залежить від обсягу господарської діяльності підприємства.

При розгляді процесної частини сформованого механізму, особлива увага приділена управлінню елементами оборотного капіталу, та виділено три основні групи кожна з яких, маючи свою специфіку й інструментарій, поєднана з іншими взаємним впливом на кінцевий результат обороту, а саме: управління грошовими коштами, управління дебіторською заборгованістю, управління запасами.

Що стосується управління грошовими коштами, то тут найважливішим моментом є розрахунок мінімально необхідної суми грошових активів. Його пропонується будувати на плануванні грошового потоку за поточними господарськими операціями і обсягом витрачання активів по них в майбутньому періоді.

Наступним з найважливіших питань управління оборотним капіталом є оцінка реального стану дебіторської заборгованості, тобто оцінка вірогідності

безнадійних боргів, яка ведеться окремо по групах дебіторської заборгованості. При управлінні дебіторською заборгованістю пропонується:

- контролювати стан розрахунків з покупцями за простроченою заборгованістю;
- орієнтуватися на більше число покупців, щоб понизити ризик несплати одним або декількома крупними покупцями;
- стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; надавати знижки при достроковій оплаті.

Управління запасами. Найбільша увага приділяється управлінню запасами, як функціональній діяльності підприємства, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримування запасів до мінімуму за умови задовільного обслуговування клієнтів. Важливість управління запасами пояснюється, насамперед, тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх у готову продукцію. В період цифровізації економіки та впровадження технології Індустрія 4.0. власники підприємств усвідомили важливість даного питання, і починають особливу увагу приділяти управлінню витратами на зберігання, складування, утилізації невикористаних запасів, напівфабрикатів та запобіганню браку.

Створення та зберігання запасів потребують значних витрат, тому важливо керувати запасами, щоб зазначені витрати були мінімальними та забезпечувався той рівень виробництва, обслуговування та задоволення запитів клієнтів, до якого прагне підприємство.[20]

Для ефективного функціонування наведеного механізм управління оборотнім капіталом підприємства на базі концепції just-in-time необхідно детально дослідити всі елементи управління та сферу їх обігу. Чітко окреслити різницю між концепцією «just-in-time» і традиційним менеджментом. Це дасть можливість визначити елементи управління у функціональній складовій, а саме методи мотивації, способи контролю та організації.

З точки зору традиційного підходу до організації роботи передбачається, що запаси – це важливий елемент всієї системи, гарантований відсутність збору при виконанні операцій. Сучасні ж концепції менеджменту скорочують обсяги запасів, трансформуючи основну графіку таким чином, щоб забезпечити більш близьке відповідність між встановленими матеріалами та спробами на них, за цього певного страхового запасу все це забезпечується у випадку непередбачених проблем. При цьому менший запас нам потрібен, якщо буде забезпечений ступінь відповідності між запитом та поставкою. А прийти до нульового запасу можна за допомогою усунення абсолютно всіх невідповідностей між поставками та запитом. Сучасні технології just-in-time і логістичні системи стали більш інтегрованими і комбінуються з різних варіантів логістичних виробничих концепцій і розподільних систем, таких як системи, що мінімізують запаси в логістичних каналах, логістичні системи швидкого перемикавання, вирівнювання рівня запасів, групові технології, превентивне гнучке автоматизоване виробництво, сучасні логістичні системи загального статистичного контролю і управління циклами якості продукції. [30]

Основні складові концепції "just-in-time" представлені на рис. 3.1.

Таким чином, базуючись на рис. 3.1, можна зробити висновок, що потенційні переваги системи just-in-time численні. До основних з них можна віднести наступні:

– її застосування призводить до зменшення рівня запасів, що означає менше вкладень капіталу в товарно-матеріальні запаси. Оскільки в цій системі потрібно мати в наявності для негайного використання мінімальну кількість матеріалів, то істотно знижується загальний рівень запасів;

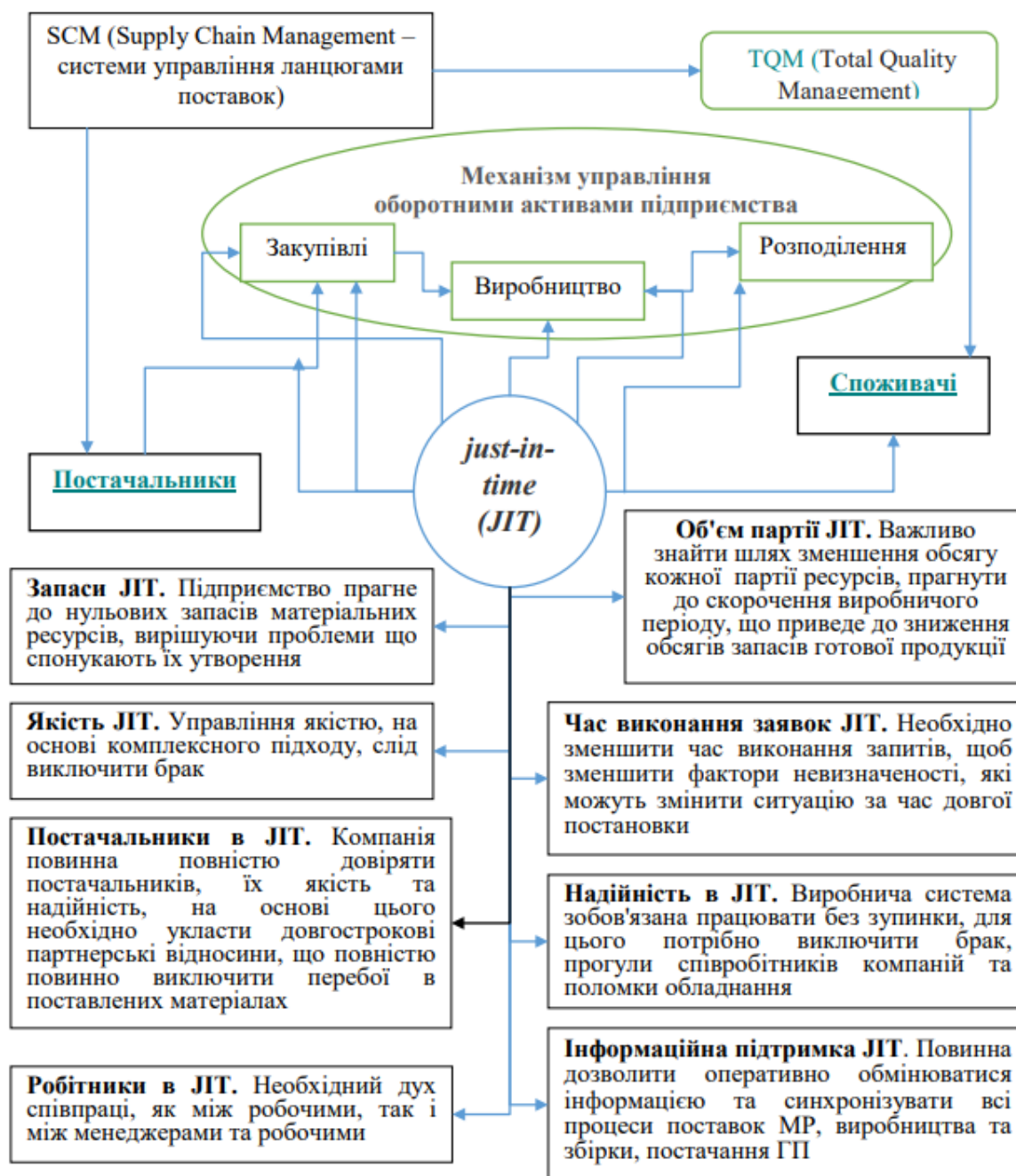

Рис. 3.1 Модель інтеграції технології just-in-time в систему управління оборотними активами підприємства

– в умовах цифровізації економіки застосування системи just-in-time мають місце скорочення циклу виконання замовлення і зростання надійності його виконання. Що в свою чергу сприяє суттєвому зменшенню потреби в резервному запасі, який представляє собою додаткові товарні одиниці запасів, які зберігаються щоб уникнути можливого дефіциту. Графік виробництва в рамках

планово виробничої перспективи також скорочується. Це дозволяє виграти час, необхідний для того, щоб відреагувати на зміни кон'юнктури ринку. Виробництво продукції невеликими партіями також сприяє досягненню більшої гнучкості;

– при застосуванні цієї системи відзначається поліпшення якості виробництва. Коли замовлену кількість продукції невелика, джерело проблем з якістю легко виявляється і коригування вносяться негайно. У цих умовах у працівників спостерігається більше розуміння значення якості, що веде до поліпшення якості виробництва на робочих місцях.

До інших переваг системи just-in-time можна віднести:

- зменшення капітальних витрат на утримання складських приміщень для запасів матеріалів і готової продукції;
- зниження ризику морального застаріння запасів;
- зниження втрат від браку і зменшення витрат на переробку; зменшення обсягу документації.

Використання запропонованої моделі інтеграції технології just-in-time в механізм управління оборотними активами вітчизняних підприємств забезпечить потреби керівників у прийнятті ефективних управлінських рішень про вид, ціну, собівартості, склад і шляхи збуту продукції та сприятиме подальшому вдосконаленню виробничої і комерційної діяльності підприємства, підвищення рівня його платоспроможності та ліквідності в цілому.

3.2. Резерви підвищення ефективності управління капіталом АТ «Житомирські ласощі»

Основною метою формування капіталу АТ «Житомирські ласощі» є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізації його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання.

З метою покращення механізму управління фінансовим станом АТ «Житомирські ласощі» рекомендується провести наступні заходи:

- пришвидшити темпи надходження коштів від дебіторів;
- забезпечити використання грошових коштів, отриманих в результаті вище перерахованих дій для погашення кредиторської заборгованості та нарощування грошової виручки.

Аналіз проведений у другому розділі виявив наявність високої дебіторської заборгованості підприємства, а тому свідчить про неякісну політику організації в області управління дебіторською заборгованістю.

Таким чином, можна запропонувати наступні шляхи оптимізації управління капіталом підприємства [75].

В першу чергу необхідно і надалі знижувати показники дебіторської заборгованості на підприємстві. Дебіторську заборгованість можна розглядати в трьох сенсах. По-перше, як засіб погашення кредиторської заборгованості. З цієї точки зору погашена дебіторська заборгованість в 2020-2021 рр. дозволила б покрити більшу частину кредиторської заборгованості в цих періодах. Таким чином, була б значно скорочена сума позикових коштів організації, що могло б привести до забезпечення умов платоспроможності, покращення показників ліквідності, фінансової стійкості.

По-друге, дебіторська заборгованість може бути розглянута як один з елементів оборотних активів, що фінансуються за рахунок власних або позикових коштів. В цьому випадку своєчасні розрахунки інших підприємств з АТ «Житомирські ласощі» могли призвести до збільшення таких важливих показників, як рентабельність оборотного капіталу і оборотність оборотного капіталу. Поліпшення цих показників відбулося б за рахунок вивільнення коштів з дебіторської заборгованості і включення їх в оборот підприємства, що в свою чергу призвело б до покращення кінцевих фінансових показників.

Таким чином, підприємству і надалі необхідно зважено знижувати обсяг

дебіторської заборгованості, щоб досягти оптимізації коштів, що вилучаються, на певний час, з обороту підприємства в результаті реалізації продукції з відстрочкою платежу. Причому, такі заходи не мають позначитися на доходах підприємства.

Економічний сенс управління дебіторською заборгованістю виражається в двох аспектах.

По-перше, чим більший тривалий період погашення дебіторської заборгованості, тим менший дохід, що генерується засобами, вкладеними в дебіторів. Це наслідок основного принципу діяльності підприємства: гроші, вкладені в активи, повинні генерувати прибуток, який, за інших рівних умов, тим вищий, чим вища оборотність [17].

По-друге, в умовах інфляції грошові кошти, що повертаються боржниками, знецінюються. Цей аспект особливо актуальний для поточного стану української економіки з її стабільно високим рівнем інфляції.

Основні форми рефінансування дебіторської заборгованості представлені на рис. 3.2.

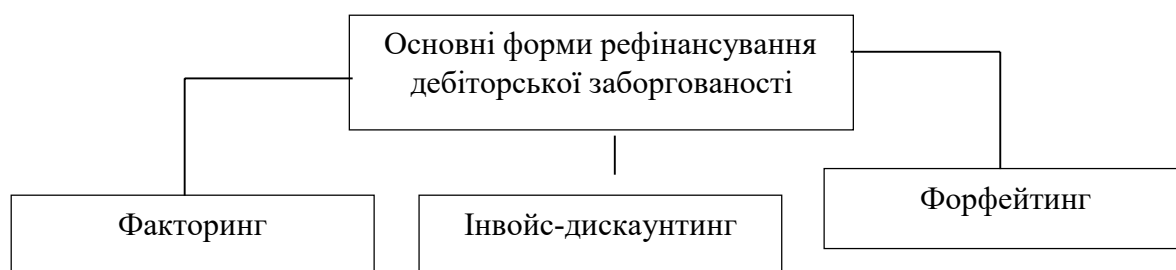

Рис. 3.2. Основні форми рефінансування дебіторської заборгованості

Факторинг – фінансова послуга спеціалізованої компанії або банку. У найзагальнішому вигляді факторинг виражається через процедуру, коли постачальник продає товар покупцю, не вимагаючи за нього негайної оплати. За покупця цього товару продавцю платить спеціалізована факторингова компанія або банк, після чого отримує борг з покупця товару. У підсумку, продавець має можливість, уклавши факторинговий договір, продати товар з відстрочкою

платежу, зазвичай до 180 днів, і при цьому отримати оплату з деяким дисконтом (знижкою) від факторингової компанії або банку відразу, переуступивши їй право вимоги боргу за поставлену продукцію. Як правило, факторингова компанія готова оплатити до 90% суми заборгованості відразу. Решта 10% за вирахуванням комісії виплачуються тоді, коли дебітор погасить свою заборгованість. Розмір комісії залежить від тривалості відстрочки платежу і ризику несплати заборгованості [13].

Факторингова схема дає ряд переваг як постачальнику, так і покупцеві при здійсненні операції. Фактично це короткостроковий кредит продавцеві, який може отримати гроші відразу, не чекаючи оплати товарів або послуг.

Сьогодні в практиці застосування факторингу виділяються два його види, залежно від дій при несплаті товару або послуги покупцем:

- з регресом;
- без регресу.

З позиції взаємин покупця і продавця факторинг може бути закритий (коли покупець не повідомляється про переуступку вимог до нього) і відкритий (коли покупець отримує повідомлення про переуступку вимог) [24].

За договором фінансування під відступлення грошової вимоги одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати другій стороні (клієнту) кошти в рахунок грошової вимоги клієнта (кредитора) до третьої особи (боржника), що впливає з надання клієнтом товарів, виконання ним робіт або надання послуг третій особі, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги. Грошова вимога до боржника може бути віддана клієнтом фінансовому агенту також з метою забезпечення виконання зобов'язання клієнта перед фінансовим агентом. Зобов'язання фінансового агента за договором фінансування під відступлення права грошової вимоги можуть включати ведення для клієнта бухгалтерського обліку, а також надання клієнту інших фінансових послуг, пов'язаних з грошовими вимогами, які є предметом

поступки.

Факторинг сьогодні один з найефективніших інструментів управління дебіторською заборгованістю, господарюючі суб'єкти часто вдаються до його використання у зв'язку із тим, що надходження грошових коштів за продані товари, надані послуги (нехай і з урахуванням комісії) швидше повертаються в оборот компанії, що забезпечує безперерійність її відтворюваність процесів [34].

Інвойс-дискаунтинг – фінансова операція, схожа на регресний закритий факторинг. Але відрізняється тим, що фінансування виплачується не на кожне постачання окремо, а на сальдо (поточну несплачену суму) всіх поставок. При цьому, найчастіше, комісія за фінансування не нараховується за формулою простих відсотків, як при факторингу, а за формулою складних відсотків. Кожен день до суми виплаченого фінансування додається сума нарахованої сьогодні комісії, а на наступний день відсотки нараховуються вже не на фінансування на суму фінансування і раніше нарахованої комісії.

Варто зазначити, що використання інвойс-дискаунтингу, орієнтоване на надійних, з фінансової точки зору, клієнтів, оскільки на них лежить відповідальність за повернення фінансування. Перевірка дебіторів, моніторинг, верифікація поставок і адміністративне управління дебіторською заборгованістю не проводяться, що дозволяє знизити операційні витрати [35].

Останній з найбільш поширених інструментів управління дебіторською заборгованістю – *форфейтинг*, представляє собою вид торгового фінансування, який полягає в купівлі кредитором (банком) дебіторської заборгованості клієнта. Дебіторська заборгованість у цьому випадку може бути представлена векселями, аваліями, сертифікатами та іншими зобов'язаннями покупця. У підсумку, на підставі вище перелічених інструментів управління компанія може успішно перетворювати свою дебіторську заборгованість в реальні гроші в стислі терміни [36].

Також необхідно відзначити, що в цілях вдосконалення управління

дебіторською заборгованістю використовуються і різні способи стимулювання надходжень грошових коштів від дебіторів, а саме:

- встановлення системи знижок за дострокову оплату;
- своєчасне нагадування про виникнення простроченої заборгованості та необхідність її якнайшвидшого погашення;
- розробка системи мотивації менеджерів з продажу та кредитних контролерів з акцентом на виконання плану по надходженню грошових коштів;
- подача судових позовів про визнання покупців, які мають прострочену дебіторську заборгованість, банкрутами.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що напрямки вдосконалення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, як правило, включають в себе використання інструментів її рефінансування та впровадження заходів, спрямованих на стимулювання надходження коштів від дебіторів.

В цілому вдосконалення управління кредиторською заборгованістю здійснюється на основі наступних варіантів: оптимізацію, мінімізацію та контролінг (рис. 3.3).

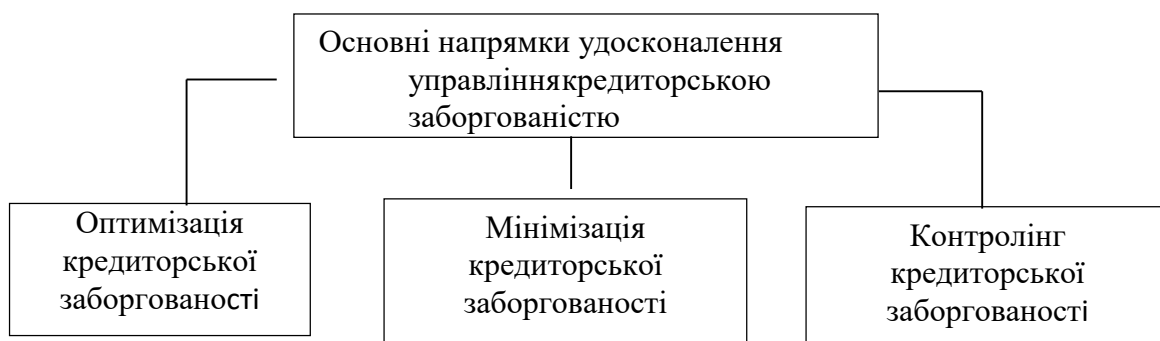

Рис. 3.3. Основні напрямки удосконалення управління кредиторською заборгованістю

Оптимізація полягає в пошуку нових рішень, за допомогою яких кредиторська заборгованість і її зміна зможе здійснювати на підприємство позитивний вплив (збільшення статутного і резервного капіталу).

Мінімізація є механізмом управління, при якому існуюча кредиторська заборгованість зводиться до її зменшення, аж до повного погашення.

Контролінг – синтез контролю і планування; діє при формуванні та координації планів, при їх організаційному втіленні, координує і концентрує інформаційні потоки і служить основою для пропозицій про подальші цілі підприємства стосовно кредиторської заборгованості [49].

Також напрями вдосконалення управління кредиторської заборгованості можуть включати й інші заходи, а саме:

- відстеження термінів оплати з метою недопущення прострочень і застосування штрафних санкцій;
- проведення регулярних переговорів з постачальниками щодо умов оплати;
- введення в систему управління компанією служби контролінгу;
- мотивація персоналу через преміювання співробітників за поліпшення умов договорів поставки послуг, зокрема за збільшення відстрочок платежу і отримання знижок в ціні;
- отримання знижок в залежності від обсягів придбаної продукції і умов її оплати;
- спеціалізація компанії і закріплення лідируючих позицій на ринку, що забезпечує зниження витрат виробництва, а в кінцевому підсумку обумовлює оптимізацію кредиторської заборгованості.

3.3. Оцінка ефективності запропонованих заходів

Сучасні інструменти управління заборгованістю дозволяють компанії ефективно управляти своїми фінансами і не бути у великій залежності від своїх контрагентів.

Таким чином, підприємству, яке має велику дебіторську заборгованість, а

як наслідок і уповільнене обертання оборотних коштів, оптимальною можливістю підвищення прибутковості підприємства є застосування факторингових операцій.

Ефективність використання оборотних активів вимірюється швидкістю їх обороту. Чим швидше оборотні активи проходять усі стадії кругообороту (постачання, виробництво, реалізація), тим більше можна одержати продукції на кожну функціонуючу гривню, тим більшим може бути обсяг виробництва за рахунок ефективнішого використання оборотних засобів.

Прискорити обертання оборотних коштів можна шляхом інтенсифікації виробництва, більш повного використання виробничої потужності, трудових і матеріальних ресурсів, недопущення поверх нормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволікання засобів в дебіторську заборгованість на довгостроковий період.

Економічний ефект у результаті прискорення обертання оборотних коштів виражається у відносному вивільненні коштів з обороту, а також у збільшенні суми виручки и суми прибутку.

Беручи до уваги викладене, напрями вдосконалення управління дебіторською заборгованістю на підприємстві, як правило, включають в себе використання інструментів її рефінансування та впровадження заходів, спрямованих на стимулювання надходження коштів від дебіторів. Напрями вдосконалення управління кредиторською заборгованістю полягають в оптимізації, мінімізації або контролінгу її формування.

У зв'язку з цим підприємству АТ «Житомирські ласощі» рекомендується використовувати інструменти рефінансування дебіторської заборгованості з метою скорочення її розміру і вивільнення грошових коштів з метою оптимізації рівня кредиторської заборгованості.

Основною послугою при факторингу є фінансування кредитною спілкою

поставок товарів з відстрочкою платежу. Крім того, спілка здійснює контроль за своєчасністю оплати та облік дебіторської заборгованості. Другою послугою при факторингу є страхування ризиків, пов'язаних з постачанням товарів, зокрема ризику неотримання своєчасного платежу від покупця. Третя послуга – адміністративне управління дебіторською заборгованістю, яке передбачає контроль за своєчасною оплатою поставок покупцями [24].

В умовах функціонування кредитної спілки з'являються значні можливості для забезпечення підприємств товарно-матеріальними цінностями, які необхідні для проведення фінансово-господарської діяльності. При цьому з боку членів кредитної спілки відбувається контроль за здійснення тієї чи іншої господарської операції, адже в умовах факторингової угоди постачальник поступається спілці правом отримання платежів від платників за поставлені товари чи надані послуги.

Кредитна спілка у день отримання платіжних вимог оплачує їх постачальникові, а сама завершує розрахунки з покупцями. Механізм здійснення кредитною спілкою факторингових операцій поданий на рис. 3.4.

Кредитна спілка, членами якої є населення, що проживає на даній території, працює в одному з підприємств та користується послугами цих підприємств залежно від потреб. Отже, члени кредитної спілки мають можливість визначити важливість і необхідність тієї чи іншої угоди, дати дозвіл на її здійснення і тільки після цього приступити до укладання факторингової угоди. Для підприємств дуже важливим є те, що надходження виторгу від реалізації продукції за виконані послуги не залежить від платоспроможності платників, терміну оборотності коштів у розрахунках та інших чинників.

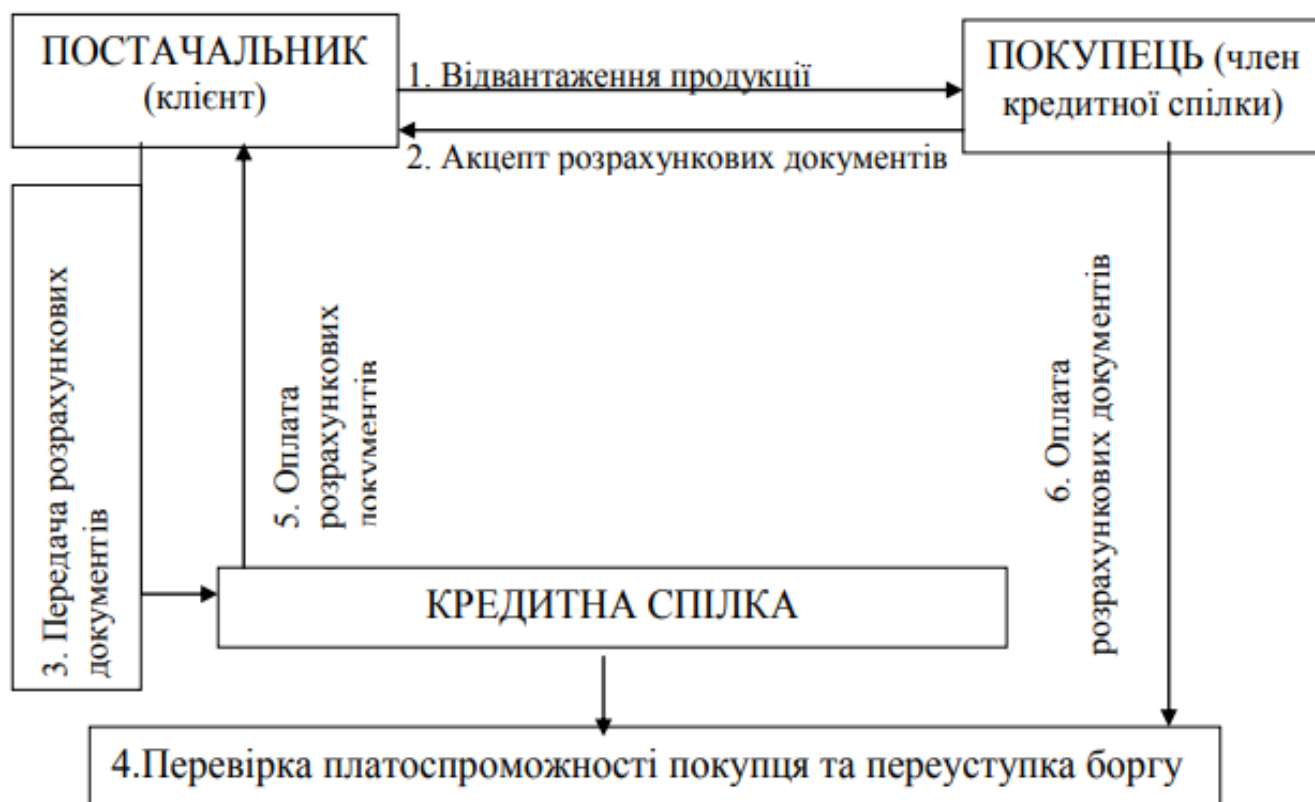

Рис.3.4 - Схема здійснення кредитною спілкою факторингових операцій

Незалежно від типу укладеного факторингового договору фактор – кредитна спілка бере на себе обов'язки і великий ризик, пов'язаний із оплатою платіжних вимог покупцям. З метою удосконалення факторингу, мінімізації кредитного ризику можна застосовувати деякі методи страхування кредитного ризику:

1. Визначення лімітів кредитування: для кожного клієнта визначається ліміт кредитування, причому кредитна спілка - фактор несе відповідальність за сумнівним боргам лише в його межах.

2. Визначення щомісячних лімітів відвантажень. Визначена сума, на яку в ході місяця може бути здійснено відвантаження одному клієнту. Якщо постачальник не перевищив ліміт, то він застрахував себе від ризику появи сумнівних боргів незалежно від підсумкової суми боргу клієнта.

3. Страхування по окремих угодах. Цей метод використовується в тому

випадку, коли постачальник здійснює ряд окремих угод на великі суми, а не кілька поставок одним клієнтам. При цьому страхування кредиту здійснюється на всю суму кожного замовлення.

Таке співтовариство має свої переваги, зокрема можливість швидко оформляти позики, застосовувати диференційовані ставки за користування позикою, можливість відстрочувати терміни погашення при необхідності.

Ефект від залучення в господарську діяльність позиченого капіталу виникає в тих випадках, коли рентабельність активів підприємства вище кредитного процента (фінансових витрат по обслуговуванню зобов'язань). Наприклад, рентабельність активів за створеним прибутком становить 25 %, тоді як ставка за позичений капітал (зобов'язання) – 20 %. В цьому випадку зменшення в структурі вартості власних активів та збільшення позичених дозволяє збільшити рентабельність власного капіталу. Розглянемо ситуації щодо ефекту залучення позиченого капіталу за даними аналітичної таблиці 3.1

Таблиця 3.1

Оцінка ефекту залучення позикового капіталу (тис. грн.)

Показники	Варіанти формування активів підприємства			
	Факт.	I	II	III
1. Середньорічна вартість активів, в т.ч. сформована за рахунок:	496792	496792,5	496792,5	496792,5
1. власного капіталу	125675	496792,5	248396,25	124198,12
2. зобов'язань	371099	–	248396,25	372594,38
2. Прибуток до виплати податку	3819	3819	3819	3819
3. Рентабельність активів, %	0,98	0,98	0,98	0,98
4. Фінансові витрати по обслуговуванню зобов'язань (проценти за кредит) з розрахунку 20 % суми зобов'язань	74219,8	–	49679,25	74518,87
5. Прибуток для оподаткування	-70400,8	3819	-45860,25	-70518,87
6. Податок на прибуток (18 %)	0	687,42	0	0
7. Чистий прибуток (збиток)	-70400,8	3131,58	-45860,25	-70518,87
8. Рентабельність власного капіталу, %	-56,01	0,6	-18,46	-56,77
9. Ефект залучення активів за рахунок зобов'язань	-	56,61	-19,06	-75,23

Таким чином виходячи з можливих варіантів формування активів підприємства, що зображено в таб. 3.1. можна зазначити, що підприємству АТ «Житомирські ласощі» підходить І варіант формування активів капіталу, оскільки власного капіталу достатньо для формування майна. Оскільки чистий прибуток становить 3131,58 тис.грн, на відміну від інших варіантів він є позитивним, також рентабельність власного капіталу становить 0,6% (нормативне значення $\geq 0,2$).

Висновки до розділу 3

З погляду на підприємство як на незалежний суб'єкт господарювання, капітал є абстрактною сумою фінансових коштів у грошовій формі, що надані їх власником або кредитором з метою інвестування, і характеризуються юридичним й часовим аспектами. Як сума фінансових зобов'язань підприємства перед власниками і кредиторами капітал відображається в пасиві балансу підприємства та формує фінансово-економічний сегмент діяльності. Еквівалентом капіталу виступає майно підприємства, що виступає як потенціал підприємства або конкретна форма використання капіталу.

Основною метою формування капіталу АТ «Житомирські ласощі» є задоволення потреб у придбанні необхідних активів та оптимізації його структури з позицій забезпечення умов ефективного його використання.

З метою покращення механізму управління фінансовим станом АТ «Житомирські ласощі» рекомендується провести наступні заходи:

- пришвидшити темпи надходження коштів від дебіторів;

- забезпечити використання грошових коштів, отриманих в результаті вище перерахованих дій для погашення кредиторської заборгованості та нарощування грошової виручки.

Ефект від залучення в господарську діяльність позиченого капіталу виникає в тих випадках, коли рентабельність активів підприємства вище кредитного процента (фінансових витрат по обслуговуванню зобов'язань). Наприклад, рентабельність активів за створеним прибутком становить 25 %, тоді як ставка за позичений капітал (зобов'язання) – 20 %. В цьому випадку зменшення в структурі вартості власних активів та збільшення позичених дозволяє збільшити рентабельність власного капіталу.

ВИСНОВКИ

1. Капітал – це запас ресурсів які втілені в оборотні та необоротні активи підприємства. Функції капіталу створюють певний цикл який повторюється на підприємстві, з кожним виробництвом продукції для подальшого отримання прибутку. Коректне управління капіталом є важливим аспектом на виробництві, тому що саме від доцільності використання залученого капіталу залежить, характеристика фінансового стану, рентабельність підприємства в довгостроковій перспективі, та його позиція на ринку конкурентів.

Виходячи з сутності капіталу, можемо вказати, що основна роль фінансового менеджменту полягає в застосування ефективних чинників та норм, які можуть забезпечити постійний рух капіталу, який відіграє високу роль в економічному розвитку підприємства та відповідає інтересам держави, власників та інвесторів, а також визначити капітал головним призначенням в фінансовому управлінні підприємством .

2. Управління капіталом підприємства відбувається в рамках діючого правового поля із врахуванням певних загальних принципів та спрямоване на виконання службами фінансового менеджменту підприємства переліку стратегічних та тактичних завдань. Узагальнений перелік таких завдань подано на схемі. Безпосередній же список таких завдань формується для кожного підприємства індивідуально на певний період часу, виходячи з програми та пріоритетів його розвитку, необхідності вирішення тих чи інших проблем. Часто у таких завданнях визначаються конкретні значення показників, яких потрібно досягти. Тобто, ефективність діяльності служб фінансового менеджменту підприємства щодо управління його капіталом можна оцінити, виходячи з рівня виконання ними поставлених керівництвом завдань

3. Перший варіант який доцільно застосовувати при аналізі показників ефективності формування капіталу, це розрахунок ряду показників фінансової стійкості, а саме групу показників структури капіталу підприємства.

Підприємство, яке є прибутковим і фінансово стійким, має перспективи стабільного економічного зростання. Підприємство, яке є прибутковим, але не є фінансово стійким, найбільш імовірно в майбутньому матиме фінансові проблеми, зумовлені нестачею коштів для здійснення поточних витрат, затримками в розрахунках із постачальниками-кредиторами та акціонерами, труднощами при погашенні банківських позик та емітованих підприємством боргових зобов'язань.

Забезпечення фінансової стійкості є одним із найважливіших напрямів в управлінні фінансами підприємства, нехтування яким призводить до значних фінансових втрат. Фінансова стійкість характеризується такою структурою фінансових ресурсів та їх розміщенням в активах підприємства, таким рівнем чистих грошових надходжень, які забезпечують стабільне функціонування підприємства в умовах стабільного ринку.

4. Законодавство у сфері підприємства повинно становити єдину систему як за взаємною узгодженістю норм, так і за цілісністю нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності.

Установчі документи є правовою основою діяльності суб'єкта господарювання. Вимоги до змісту і форми установчих документів викладені в Господарському кодексі України. Установчими документами є рішення про утворення підприємства або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення). В установчих документах повинні бути зазначені найменування суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень,

порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом [23].

5. Компанія «Житомирські ласощі» - один із лідерів українського кондитерського ринку.

Заснована 11 травня 1944 на місці старого млина, спершу на фабриці функціював тільки один пряниковий цех, в якому за зміну вироблялося 130 кг продукції, яка йшла на фронт. В 1945 році план на виготовлення склав вже 500 тонн продукції.

Організаційну структуру АТ «Житомирські ласощі» можна охарактеризувати як лінійно-функціональну. Принцип побудови такий, що всі структури підприємства підпорядковуються генеральному директору. Аналіз організаційної структури дає змогу сказати, що ця структура цілком відповідає цілям і завданням АТ «Житомирські ласощі».

6. За представленими даними фінансової звітності останні три роки мала місце тенденція зростання доходів від реалізації товарів, робіт, послуг. В цілому, за три роки чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився 50,5%. І у той ж час питома вага виробничої собівартості реалізованої продукції також збільшилась 29,02%. А валовий прибуток від реалізації зменшився в 33,7 р.б.

Сума оборотних коштів підприємства збільшилась приблизно на 171,1% (на 286473 тис. грн). Також сума грошових коштів збільшилась на 73,97 % (на 307 тис. грн).

Власний капітал зменшився на 23,25%. Частка власного капіталу в структурі джерел майна компанії становитиме 50,02% у 2020 році та 35,1% у 2021 році, у 2022 році власний капітал зменшив свою частку ніж минулі роки на 21,09%.

За звітний період нерозподілений прибуток також зменшився майже на 80,03%.

7. Структура впливає на коефіцієнт рентабельності активів і власного капіталу, визначає коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності і формує співвідношення прибутковості і ризику капіталу. У структурі капіталу відображається співвідношення позикового і власного капіталів, залучених для фінансування довгострокового розвитку компанії

Що стосується структурних змін у капіталі, то зазначимо, що його структура змінювалася за напрямом зменшення частки для таких складових: нерозподілений прибуток (-80,03%), додатковий капітал (-19,5%), розрахунки з оплати праці(-34,9%); за напрямом збільшення частки для таких складових: поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (230,5%), за розрахунками з бюджетом (208,8%), розрахунками зі страхування (123,9%), за одержаними авансами (56,42%), інші поточні зобов'язання (152,15%).

8. Використання запропонованої моделі інтеграції технології just-in-time в механізм управління оборотними активами вітчизняних підприємств забезпечить потреби керівників у прийнятті ефективних управлінських рішень про вид, ціну, собівартості, склад і шляхи збуту продукції та сприятиме подальшому вдосконаленню виробничої і комерційної діяльності підприємства, підвищення рівня його платоспроможності та ліквідності в цілому.

9. Залучення позикового капіталу надає підприємству низку переваг, даючи змогу певною мірою покращити його фінансовий стан. Проте неефективне використання позикового капіталу, значна плата за користування ним, заморожування на тривалий період коштів в обігу можуть дати зворотний ефект, значно зменшити платоспроможність сільськогосподарського підприємства й навіть довести його до банкрутства

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова І. М. Управління запасом фінансової стійкості.
URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/2\(73\)/uazt_2014_2_7.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/2(73)/uazt_2014_2_7.pdf)
2. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України.
URL: [https:// smida.gov.ua/](https://smida.gov.ua/) (дата звернення: 16.03.2023).
3. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Веб-сайт. URL: <https://smida.gov.ua/db/participant/00220477>.
4. Активізація кругообороту капіталу: обліково-контрольний аспект. 2015. с.409.
5. Акціонерний капітал у системі корпоративного сектору економіки: монографія. Львів : Ліга-Прес, 2017. 104 с.
6. Бабалола І. А. Аналіз структури капіталу та ефективності господарської діяльності підприємства: монографія. Одеса : Наука і техніка, 2015. 179 с.
7. Баліцька В. В. Капітал підприємств України: тенденції, пріоритети. К., 2007. 480 с.
8. Безгінова Л.І. Критерії оптимізації структури капіталу підприємств торгівлі в сучасних умовах. Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Дніпропетровськ: ДНЦ. 2002. № 151. С. 81-93.
9. Безгінова Л.І. Оцінка фінансової стійкості підприємств роздрібної торгівлі. Науково-практичний журнал „Регіональні перспективи”. 2003. №4-5. С. 142-144.
10. Безгінова Л.І. Стан і особливості формування капіталу підприємств роздрібної торгівлі м. Харкова. Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі: Зб. наук. праць. Частина 2. Харків: ХДУХТ, 2002. С. 330-336.

11. Беренда Н. І. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 19. Ч. 1. С. 14–18.

12. Беренда Н. І., Редзюк Т. Ю., Ворона К. В. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 19. Ч. 1. С. 14–18.

13. Беренда Н.І., Редзюк Т.Ю., Ворона К.В. Управління структурою капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносин та світове господарство. 2018. Вип. 19(1). С. 14-18.

14. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 1. С. 16 – 23.

15. Білик М. Д. Показник середньозваженої вартості капіталу (WACC) як критерій оптимізації структури капіталу промислових підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 9. С. 115-119.

16. Білик М. Д. Показник середньозваженої вартості капіталу (WACC) як критерій оптимізації структури капіталу промислових підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2011. № 9. С. 115-119.

17. Бондаренко Т. В. Особливості створення вартості власного капіталу в процесі його кругообігу. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe/eui_2013_2_12.pdf

18. Борецька Н. П., Міщенко К. В. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 20. С. 63–66.

19. Боримська К. П., Варічева Р. В. Удосконалення підходів до аналізу оптимальної структури власного капіталу акціонерного товариства. Вісник ЖДТУ. 2011. №4(58). С. 23-30.

20. Висоцька І. Б., Комаричина В. В. Оптимізація структури капіталу підприємства з метою підвищення його фінансової безпеки. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.1. С. 224–230.

21. Волкова Н.І., Кульбіда В.А., Особливості банківського кредитування підприємств на сучасному етапі. Фінанси, облік, банки. 2019. №1(24). С. 113-122.

22. Головка О.Г., Губарєв О.О., Пономарьова А.Ю. Удосконалення управління кредитоспроможністю підприємств. *Modern Economics*. 2020. № 21(2020). С. 52-58. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-08](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-08).

23. Грабовський І.С., Лакіза О.Р., Наумовська М.Ю. Управління позиковим капіталом підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуск 3 (20). С. 171-176.

24. Давидов О.І. Оцінка вартості позикового капіталу у процесі визначення вартості підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Випуск 22. Частина 1. С. 101-105.

25. Домбровська С. О., Лапіна І. С. Структура капіталу підприємства: сучасні проблеми та парадигма розвитку : монографія. Харків : Діса плюс, 2020. 256 с.

26. Дорошенко А. П. Теоретико-методичні підходи до обґрунтування методів оптимізації структури капіталу підприємств. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5545>

27. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

28. Запоріжсталь. Фінансові та виробничі показники. URL: <https://zaporizhstal.com/investoram/finansovi-ta-virobnichi-pokazniki/>

29. Івко А. В. Комплексний показник оптимальної цільової структури капіталу підприємства. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2011. № 2 (11). С. 105–110.

30. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. К.: КНЕУ, 2005. 390 с .

31. Короткевич О. Інтегральна оцінка ефективності управління фінансами організацій. *Банківський вісник*. 2015. С. 46–53.

32. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку. *Фінанси України*, 2005, N № 3. С.138-146

33. Куриленко Т.П. Сутність фінансової стійкості підприємств та показники її оцінювання. *Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наукових праць*. 2019. Випуск 36. С. 197–208.

34. Куц Л.Л. Капітал підприємства: формування та використання. Опорний конспект лекцій. Тернопіль, ТНЕУ, 2012. 114с. С. 10-11

35. Ліпич Л. Г. Капітал в системі управління підприємством. *Вісник Нац. Ун-т «Львівська політехніка»*. 2009. № 647. С. 114–119.

36. Ліпич Л. Г., Гадзеви І. О. Капіта в системі управління підприємством. *Вісник Нац. Ун-т «Львівська політехніка»*. 2009. № 647. С. 114–119.

37. Мелень О. В., Майструк О. Д. Особливості організації обліку власного капіталу підприємств. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. Вип. 18. С. 371–375.

38. Назарова І. Сутність та структуризація власного капіталу для потреб обліку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017.№3.

39. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.stockmarket.gov.ua/> (дата звернення: 16.03.2023).

40. Олександренко І.В. Оптимізація структури капіталу підприємства *Економічний форум*. 2017. № 4. С. 141-148

41. Офіційний сайт АТ «Житомирські ласощі». URL: <https://zl.com.ua/company/>

42. Офіційний сайт Державної служби статистики України:
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
43. Павловський О. Оптимізація структури капіталу шляхом управління величиною ефекту фінансового левериджу.
URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16645/1.pdf>.
44. Пилипенко О.І. Облік та аналіз власного капіталу: теорія і практика. Вісник ЖДТУ. 2003. № 2(24). С. 247–251 URL: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=3682&start=7.
45. Податковий кодекс України: Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
46. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 488с.
47. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. Посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 488с.
48. Посилкіна О. В. Економіка та організація інноваційної діяльності. 2015.
URL: <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/.pdf>.
49. Приймак С. В., Волкова О. А. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 30. С. 1–8.
50. Примостка О. О. Оптимізація структури капіталу ТНК в умовах глобалізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип.15 (2). С. 105–108.
51. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-III, з останньою поправкою від 10.07.2003 № 1096-ІІІ. Урядовий кур'єр. 2001. 10 січня. С. 6.
52. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг України: Закон України від 12 липня 2001 р. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

53. Русіна Ю. О., Полозук Ю.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають. *International scientific journal*. 2015. № 2. С. 91-94.

54. Саморай А. О. Власний капітал: законодавчі зміни в обліку та порядок його формування. URL: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2014/Economics/7_159622.doc.htm.

55. Семенов А. Г., Юсипчук Л. А. Особливості формування капіталу підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 1 (25). С. 110–114.

56. Семенов А.Г., Ярошевська О.В. Оптимізація структури капіталу підприємства за критерієм максимізації його рентабельності. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2014. №5. С. 117–128.

57. Семенов Г.А., Юсипчук Л.А. Особливості формування капіталу підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2014. №1. С. 110–114. URL:<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/87450/25-Semenov.pdf?sequence=1>.

58. Слесар Т. М., Шара Є. Ю. Організація технології облікового процесу власного капіталу. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 2. С. 145–159.

59. Тарасенко, Н. В. Економічний аналіз: навч. Посібник. 4-те вид., стереотипне. Львів: Новий світ, 2006. 344 с.

60. Теоретичні і методологічні основи дослідження економічних відносин в Україні в умовах інтеграції в глобальний процес розвитку: Одеса: Атлант, 2016. 389 с.

61. Терещенко, О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. К. : КНЕУ, 2007. 554 с.

62. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. МОН України. 5–е вид., доп. і перероб. К.: Алерта, 2011. с.976

63. Ткачик Л. П. Методи оптимізації структури позикового капіталу підприємства *Молодий вчений*. 2015. URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/81.pdf>.

64. Томчук О.Ф. Методичні аспекти аналізу позикового капіталу сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 27. Ч. 2. С. 76-83.

65. Хорт Ю. Мінімальний розмір статутного капіталу акціонерних товариств. *Господарське право*. С. 78–80.

66. Цаль-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.

67. Чалий І. Г. Обґрунтування змісту процесу формування капіталу акціонерних товариств: вартісно-орієнтований підхід. *Науково-технічний збірник* №102.

68. Шелудько, В. М. Фінансовий менеджмент: підручник. К: Знання, 2009. 439 с.

69. Шірінян Л. В. Визначення фінансової стійкості страхових компаній і підприємств. *Фінанси України*. Київ, 2005. № 9. С. 70-81.

70. Школьник, І. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2009. 301 с.

71. Шурпенкова, Р. К. Сутність та основи організації аналізу оборотних коштів. *Вісник запорізького державного університету*. 2010. № 3 (7). С. 150–154.

72. Юрій Е. О. Зміст управління ліквідністю в стабілізації діяльності підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*, том 21. Випуск 8(50). 2017. С. 73–77.

73. Blackwell Alan F. Strategy Roadmaps: New Forms, New Practices. Diagrammatic Representation and Inference. 2008. Volume 5223 of the series Lecture Notes in Computer Science Pp 127-140

74. Dissel M. Value roadmapping. Research Technology Management. 2010. № 6. P. 28-30.

75. Phaal R. Roadmapping for strategy and innovation. University of Cambridge, Institute for Manufacturing, 2010. URL: http://www.ifm.eng.cam.ac.uk/uploads/Research/CTM/Roadmapping/roadmapping_overview.pdf

76. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.